

V 18. stor. pokračoval rozvoj rímskokatolíckej cirkvi, čo sa odzrkadlilo vo vzniku nových územno-správnych jednotiek. V r. 1776 boli zriadené nové diecézy so sídlami v Banskej Bystrici, Rožňave a Spišskej Kapitule. Prvá z nich bola súčasťou Ostrihomskej arcidiecézy (sídlom bolo dnešné maďarské mesto Esztergom), ďalšie dve boli začlenené do Jágerskej arcidiecézy (sídlom bolo dnešné maďarské mesto Eger). Katolíci boli až do vydania Tolerančného patentu Jozefa II. v r. 1781 jedinou recipovanou cirkvou v Uhorsku.

Vývoj náboženských pomerov v poslednej štvrtine 18. stor. výrazne ovplyvnili jozefínske reformy. V r. 1781 vydal Jozef II. Tolerančný patent, ktorý zaručoval kresťanským nekatolíckym vierovyznaniam (evanjelikom augsburského a helvétskeho vyznania a pravoslávny) nerušený výkon ich bohoslužieb, zriaďovanie cirkevných zborov a výstavbu kostolov na základe zjednodušených podmienok (tzv. tolerančné kostoly - nesmeli mať vežu, ani priamy vchod z ulice). Hoci nedošlo k úplnému zrovnoprávneniu katolíkov a nekatolíkov, Tolerančný patent bol významným príspevkom k nastoleniu náboženskej slobody na území Slovenska. Podobný tolerančný patent vo vzťahu k židom vošiel do platnosti v r. 1783. Podľa neho sa židia mohli usadiť už aj v slobodných kráľovských mestách (okrem banských miest) (Bokes, 1946, Kónya, 1997). Reformy Jozefa II. sa dotkli aj života katolíckych reholí. Panovník zrušil veľký počet kláštorov, ktorých príslušníci sa venovali iba kontemplatívne životu a ponechal len tie kláštory, ktoré mali poslanie v oblasti sociálnej práce, vedy a vzdelávania (Hrušovský, 1939, Bokes, 1946).

Židia žili v tomto období najmä na západnom Slovensku, kde pôsobili na vidieckych majetkoch pod ochranou niektorých magnátskych rodov (Pálfiencov, Zičiovcov, Esterháziencov a Baťániencov). Počty židov boli posilnené imigráciou z Rakúska, Čiech a Moravy po vydaní rezolúcie Karola III. z r. 1726 (Kónya, 1997, s. 32). Židia z Rakúska osídľovali najmä západné Slovensko, židia z Moravy prichádzali na severozápadné a severné Slovensko. V 2. pol. 18. stor. začali židia výraznejšie osídľovať aj východné Slovensko. Imigrácia židov z Haliče sa zintenzívnila po jej pričlenení k habsburskej monarchii v 70. rokoch 18. storočia.

9.1.3. Vývoj religióznych pomerov na území Slovenska v 19. - 20. storočí

V 19. storočí sa v religióznom obraze Slovenska uplatňovali naďalej rímskokatolíci, gréckokatolíci, evanjelici a.v., reformovaní kresťania (kalvíni) a vyznávači judaizmu. Počas 19. stor. sa posilnilo zastúpenie židov (v neskorších štatistikách sú uvádzaní ako izraeliti). Izraeliti prichádzali na naše územie naďalej predovšetkým z Haliče a Podkarpatskej Rusi. Prist'ahovalectvo a dynamický vývoj židovského obyvateľstva podmienili vnútornú diferenciaciu judaizmu. Kým na vidieku sa udržal ortodoxný

judaizmus, v mestách sa objavil jeho reformný prúd. Na východné Slovensko prenikol z Poľska chasidizmus. Rozkvet židovstva nastal najmä po r. 1862, keď došlo k úplnému zrovnoprávneniu judaizmu s ostatnými vierovyznaniami v Uhorsku. Po r. 1867 sa židia rozdelili na ortodoxných a kongresových (neologických).

Rímskokatolíkom patrila v religióznej štruktúre obyvateľstva naďalej najvýznamnejšia pozícia. V r. 1804 bola zriadená Košická diecéza, s cieľom skvalitniť výkon cirkevnej správy vo východnej časti Slovenska. Podobne sa rozvíjala cirkevná správa gréckokatolíkov. V r. 1818 bola z Mukačevskej eparchie vyčlenená Prešovská eparchia. Koncom 19. a začiatkom 20. stor. sa opäť oživilo pravoslávie. Bolo to zásluhou pravoslávneho hnutia, ktoré sa rozvinulo vďaka reemigrantom zo Severnej Ameriky a Ruska. Viacerí gréckokatolíci pod vplyvom reemigrantov konvertovali na pravoslávie, a to aj napriek prenasledovaniu uhorskou vládou. Pravoslávne hnutie podnietil i prechod gréckokatolíkov na gregoriánsky kalendár a snaha biskupa Štefana Nováka o zavedenie používania latinky namiesto cyriliky, s čím sa viacerí veriaci nestotožnili. Do r. 1920 sa pravoslávie presadilo v Becherove, Chmelovej, Stebníku, Varadke a Nižnej Polianke. Skutočným strediskom pravoslavia sa stal Svidník a kláštor v Ladomirovej. Po r. 1918 sa pravoslávne hnutie opieralo aj o podporu československých vládnych kruhov, ktoré boli známe svojím antikatólickym duchom. V r. 1935 bolo v regióne už 18 pravoslávnych kostolov so 6 000 farníkmi. Tento úspech pravoslavia bol dôsledkom nových politických podmienok. Dominantnosť gréckokatolíckej cirkvi sa spájala so starým režimom za Uhorska, zatiaľ čo pravoslávie sa považovalo za pravú vieru Rusi, ktorá uchráni východné náboženské zvyklosti pred západným vplyvom. Napomáhal tomu aj duch antikatólicizmu, ktorý prevládal v niektorých československých vládnych kruhoch (Magocsi 1994). K posilneniu pravoslavia v medzivojnovom období prispela aj imigrácia bulharského obyvateľstva (pestovateľov zeleniny) do slovenských miest.

O religióznej štruktúre obyvateľstva územia Slovenska existujú od 2. pol. 19. stor. už presnejšie štatistické informácie. Podrobnejšie údaje sú k dispozícii od sčítania ľudu v r. 1880, hoci náboženské vierovyznanie sa zisťovalo už pri cenzu v r. 1857.

Orientačný obraz o náboženskej štruktúre poskytuje nasledovná tabuľka, v ktorej sú údaje podľa 16 slovenských žúp (teda nie celkom za dnešné územie Slovenska). Kým v r. 1857 sú do prepočtov zahrnutí všetci obyvatelia, v r. 1880 a 1890 neboli do neho zahrnutí vojaci (bližšie pozri Brezák, 1996, s. 20).

vierovyznanie / rok	1857	1880	1890
rímskokatolícke	63,72 %	63,86 %	64,76 %
gréckokatolícke	8,40 %	8,77 %	8,84 %
evanjelické augsburské	15,40 %	14,20 %	13,71 %
evanjelické reformované	6,75 %	6,80 %	6,76 %
izraelitské	5,71 %	6,31 %	5,87 %
iné	0,02 %	0,07 %	0,03 %

Prameň: Brezák, 1996, s. 20

Tabuľka č. 19: Religiózna štruktúra obyvateľstva slovenských žúp Uhorska v r. 1857, 1880 a 1890

Ako vyplýva z predchádzajúcej i nasledujúcej tabuľky religiózna štruktúra obyvateľstva na Slovensku bola v 2. pol. 19. a na zač. 20. stor. pomerne stabilizovaná.

vierovyznanie / rok	1900	1910	1921	1930	1940*
rímskokatolícke	68,3 %	69,5 %	70,9 %	71,6 %	74,1 %
gréckokatolícke	7,1 %	6,8 %	6,5 %	6,4 %	6,9 %
evanjelické augsburské	14,1 %	13,5 %	12,8 %	12,0 %	14,6 %
evanjelické reformované	5,4 %	5,4 %	4,8 %	4,4 %	0,5 %
pravoslávne	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,3 %	-
izraelitské	5,1 %	4,8 %	4,5 %	4,1 %	3,3 %
iné a bez vyznania	0,0 %	0,1 %	0,4 %	1,2 %	0,6 %

Pramene: Brezák, 1996, s. 20, 26, Očovský, 1993, s. 167 a 168.

- neudané

* na území vtedajšieho slovenského štátu (čiže bez území okupovaných Maďarskom a Nemeckom)

Tabuľka č. 20: Religiózna štruktúra obyvateľstva Slovenska v r. 1900 - 1940

V prvých decéniách 20. storočia sa religiózna štruktúra obyvateľstva Slovenska zmenila len nevýrazne. Mierny nárast podielu zaznamenali rímskokatolíci a pravoslávni (vďaka spomínanému pravoslávne hnutiu a imigrácii Bulharov), kým ostatné vierovyznania charakterizoval mierny pokles. Nárast rímskokatolíkov bol spôsobený ich odlišným demografickým správaním (model viacdetnej rodiny) oproti evanjelikom a izraelitom, u ktorých sa skôr uplatňoval model menejpočetnej rodiny.

Na túto diferenciu v demografickom správaní príslušníkov jednotlivých konfesií upozornil A. Štefánek (1944, s. 196). Zistil, že napr. v r. 1930 bol podiel rímskokatolíkov na počte obyvateľov 71,61 %, avšak ich podiel na počte narodených detí bol až 75,51 %. U evanjelikov a.v. bol podiel na počte obyvateľov 12,02 %, na počte narodených detí však len 9,5 %. U reformovaných kresťanov bol podiel na počte obyvateľov

4,38 %, na počte narodených detí iba 3,16 % a u izraelitov bol podiel na počte obyvateľov 4,11 %, ale ich podiel na počte narodených detí bol len 2,6 %. Evanjelici a izraeliti zaznamenali v r. 1921-1930 väčší pokles natality ako katolíci. Pri úrovni natality v r. 1921 = 100 % dosiahli rímskokatolíci v r. 1930 úroveň 81,83 %, ale evanjelici a.v. len 73,93 %, izraeliti 75,9 % a reformovaní kresťania dokonca len 68,31 % (Štefánek, 1944).

V období prvej čs. republiky sa už v štatistike religii objavujú obyvatelia bez vyznania (v r. 1930 mali 0,5 % podiel), najmä zásluhou prílevu českého obyvateľstva. S imigráciou českého obyvateľstva na Slovensko súvisel výskyt nových vyznaní - českobratských evanjelikov (0,2 % v r. 1930) a príslušníkov československej cirkvi (0,3 % v r. 1930). Priestorová diferenciácia jednotlivých vierovyznaní na Slovensku bola v r. 1930 charakterizovaná plošnou prevahou rímskokatolíkov a menšími areálmi koncentrácie ostatných minoritných vierovyznaní. Rímskokatolíci mali najvyššie zastúpenie na severozápadnom a západnom Slovensku. Gréckokatolíci a pravoslávni sa vyskytovali na severovýchodnom a východnom Slovensku. Evanjelici a.v. (luteráni) boli skoncentrovaní do viacerých území. Išlo o ostrovy, ktoré sa zachovali z obdobia reformácie. Boli to jednak územia obývané nemeckou menšinou (Spiš, Štiavnické vrchy). Iným typom boli podhorské a horské územia. Tu sa zeme pánom, v zmysle zásady *cuius regio, eius religio*, podarilo lepšie čeliť protireformácii (Myjavská pahorkatina, Turiec, dolná Orava, stredný a horný Liptov, stredné Pohronie, Novohrad, Gemer a Malohont, stredné Potoplie). Reformovaní kresťania (kalvíni) sa koncentrovali na zmiešanom slovensko-maďarskom alebo maďarskom etnickom území v južnej časti Slovenska. Izraeliti žili najmä v mestách a v okresoch východného Slovenska. Českobratskí evanjelici a príslušníci československej cirkvi sa sústreďovali do miest.

Vo vzťahu k národnostnej štruktúre obyvateľstva možno v r. 1930 zaznamenať prevahu rímskokatolíkov u všetkých národností s výnimkou Židov (99,9 % z nich sa hlásilo k izraelitom) a Rusínov (91,7 % sa hlásilo ku gréckokatolíkom). Napríklad z Nemcov sa k rímskokatolíkom prihlásilo 70 %, k evanjelikom a.v. 22 % a k izraelitom 6,4 % (Očovský, 1993).

Koncom 30. rokov a v 40. rokoch 20. storočia došlo k markantným zmenám religióznej štruktúry obyvateľstva Slovenska. Spôsobili ich vojensko-politické udalosti súvisiace s druhou svetovou vojnou, ktoré mali za následok rozsiahle migračné presuny obyvateľstva a vynútené odklonenie sa od určitého náboženského vierovyznania (najmä u izraelitov). Z migračných pohybov je možné uviesť vynútenú emigráciu českého obyvateľstva po vzniku slovenského štátu, ktorá zapríčinila pokles podielu príslušníkov niektorých protestantských vyznaní a obyvateľov bez vyznania. Násilné deportácie židovského obyvateľstva do koncentračných táborov sa odrazili v prudkom znížení podielu izraelitov. Do koncentračných táborov bolo počas r. 1942 deportovaných 58 tis. židov. Útrapy a masové vyvražďovanie v týchto táboroch prežila len nepatrná

časť z nich. Ďalších 20 tis. židov bolo zavraždených na území Slovenska alebo vyvezených do nacistických táborov v druhej polovici r. 1944. Po skončení druhej svetovej vojny do vývoja konfesionalnej štruktúry obyvateľstva zasiahol odsun karpatských Nemcov v dôsledku záverov Postupimskej konferencie v r. 1946-1947, ktorý sa podieľal na úbytku evanjelikov a.v. v niektorých oblastiach Slovenska (napr. na Spiši a mnohých mestách). Zmeny náboženskej štruktúry spôsobila aj výmena obyvateľstva medzi Slovenskom a Maďarskom. V jej dôsledku z nášho územia odchádzali najmä reformovaní kresťania a prichádzali evanjelici a.v. (pretože repatrianti z južných oblastí Maďarska boli zväčša luteráni), čo v konečnom dôsledku spôsobilo nárast podielu evanjelikov a.v. v r. 1950 oproti r. 1930. K zníženiu počtu reformovaných kresťanov prispelo aj osídľovanie českého pohraničia po odsune Nemcov maďarským obyvateľstvom z južného Slovenska. Pokles izraelitov pokračoval aj v povojnovom období. Po skončení vojny žilo na Slovensku takmer 20 tis. izraelitov. Mnohí z nich v ďalších rokoch emigrovali do USA a novovytvoreného štátu Izrael (Očovský, 1993).

vierovyznanie/rok	1930	1950	1991
rímskokatolícke	71,6 %	76,2 %	60,3 %
gréckokatolícke	6,4 %	6,5 %	3,4 %
pravoslávne	0,3 %	0,2 %	0,7 %
evanjelické augsburské	12,0 %	12,9 %	6,2 %
evanjelické reformované	4,4 %	3,3 %	1,6 %
českobratské evanjelické	0,2 %	0,0 %	0,0 %
československé	0,3 %	0,1 %	0,0 %
izraelitské	4,1 %	0,2 %	0,0 %
iné	0,0 %	0,0 %	0,6 %
bez vyznania	0,5 %	0,4 %	9,7 %
nezistené	0,2 %	0,2 %	17,5 %
počet obyvateľov spolu (tis.)	3 324	3 442	5 269

Prameň: Očovský, 1993, s. 168.

Tabuľka č. 21: Vývoj religióznej štruktúry obyvateľstva Slovenska v r. 1930 - 1991

Religiózna štruktúra obyvateľstva v 2. pol. 20. stor. sa u nás zisťovala pri sčítaní ľudu v r. 1950 a potom až v r. 1991. Výsledky sčítania ľudu z r. 1950 poskytli zaujímavý obraz o vzťahu medzi religióznou a národnostnou štruktúrou obyvateľstva. Väčšina národností inklinovala k rímskokatolíkom (Slováci 77,6 %, Česi 75,2 %, Maďari 75 %, Nemci 81,5 %, Poliaci 73,4 %, Chorváti 77,4 %). Výnimkou boli Židia (88,3 % k izraelitom), Rusíni a Ukrajinci (89,2 % ku gréckokatolíkom) a Bulhari (70,6 % k pravoslávny). Rómovia sa prispôbovali vyznaniu majoritného obyvateľstva regiónu, v ktorom žili (Brezák, 1996).

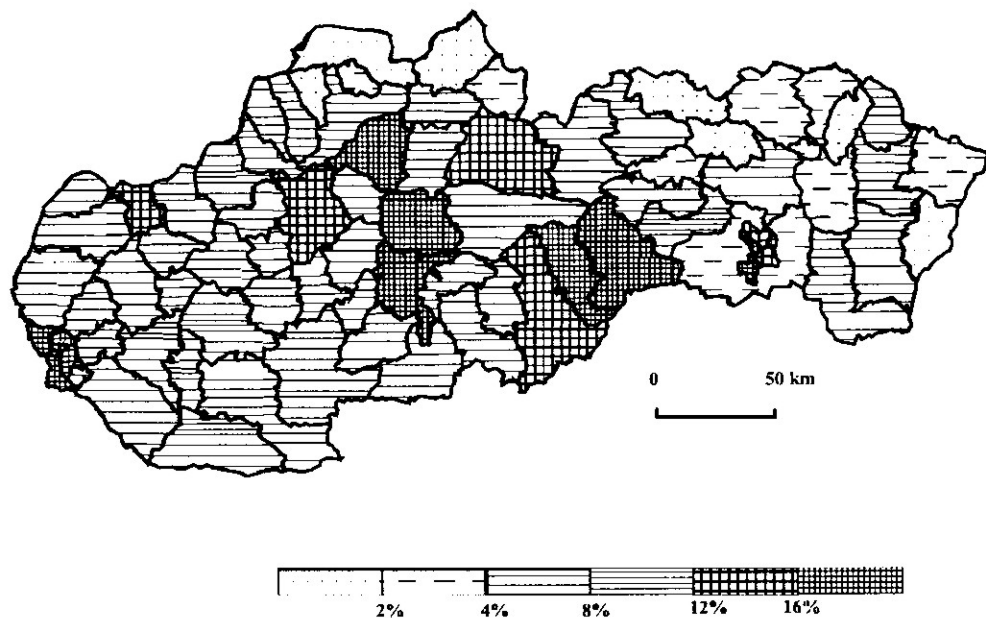
Po r. 1950 došlo k výrazným zmenám religióznej štruktúry obyvateľstva. Najvýznamnejšou zmenou bol pokles celkového stupňa religiozity obyvateľstva a nárast počtu bezkonfesijných a nábožensky nevyprofilovaných obyvateľov. Kým v r. 1950 sa podiel bezkonfesijných pohyboval na úrovni 0,4 %, v r. 1991 to bolo už 9,7 %. Táto zmena súvisela predovšetkým s ateizačnou politikou komunistického režimu v r. 1948-1989, hoci určitý vplyv tu mali aj všeobecné sekularizačné trendy v Európe. Pôsobenie cirkvi bolo oslabené prenasledovaním duchovenstva a aktívnych laických príslušníkov, konfiškáciou majetku a obmedzením ich výchovného pôsobenia na mladú generáciu. Osobitne drasticky sa mocenský zásah dotkol gréckokatolíckej cirkvi. Na Prešovskom sobore v r. 1950 bola táto cirkev zrušená a jej príslušníci boli prinútení prestúpiť na pravoslávie. Aj to bol jeden z dôvodov, že pravoslávie bolo jediným vyznaním, ktoré zaznamenalo v r. 1950-1991 nárast podielu na počte obyvateľov. Kým v r. 1950 žilo na Slovensku 7 925 pravoslávnych (0,23 % obyvateľov SR), v r. 1991 to bolo už 34 264 pravoslávnych (tvorili 0,65 % z celkového počtu obyvateľov SR). Na druhej strane v r. 1950 žilo na Slovensku 225 495 gréckokatolíkov (6,55 %) a v r. 1991 len 179 623 gréckokatolíkov (3,41 % z celkového počtu obyvateľov) (Šturák, 1999, s. 82). K čiastočnej obnove gréckokatolíckej cirkvi došlo v r. 1968, avšak plnú revitalizáciu cirkevného života sa podarilo dosiahnuť až po r. 1989. V 90. rokoch 20. stor. sa usporiadali aj majetkové vzťahy gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi. Z hľadiska absolútneho počtu vyznávačov jednotlivých vyznaní je možné v r. 1950-1991 zaznamenať rast počtu rímskokatolíkov (v r. 1991 ich bolo 121,2 % početnej úrovne z r. 1950) a pravoslávnych (425 %). U ostatných vierovyznaní došlo k poklesu absolútneho počtu vyznávačov. Evanjelikov a.v. bolo v r. 1991 len 73,6 % početnej úrovne z r. 1950, gréckokatolíkov 80 %, reformovaných kresťanov 75,9 % a izraelitov 12,8 % (Očovský, 1993).

9.2. Súčasná religiózna štruktúra Slovenska

Slovenská republika patrí k štátom s pomerne vysokým stupňom religiozity obyvateľstva. V r. 1991 sa len 9,8 % z celkového počtu obyvateľov prihlásilo k bezkonfesijným. Vzhľadom na vysoký počet nezistených (17,4 %) miera religiozity dosiahla 72,8 %. Znamená to, že takmer tri štvrtiny obyvateľov Slovenska sa prihlásilo k určitému náboženskému vierovyznaniu a možno ich považovať za veriacich.

Bezkonfesijní majú výraznejšie zastúpenie na strednom a juhozápadnom Slovensku. Nízke zastúpenie bezkonfesijných je na východe Slovenska (okrem Košíc), v severnej časti stredného Slovenska (Kysuce, Orava) a v niektorých okresoch s prevahou vidieckeho obyvateľstva na západnom Slovensku (Hlohovec, Topoľčany, Bánovce nad Bebravou, Zlaté Moravce a Žarnovica). Najnižší podiel bezkonfesijných na celkovom počte obyvateľov je v okresoch Námestovo (0,8 %), Čadca (1,2 %), Bytča (1,4 %),

OBR. 33: Podiel obyvateľstva bez vyznania v okresoch Slovenska v r. 1991
(podľa Poláčika a Kusendovej 2000).

Stropkov (1,5 %), Sobrance (1,6 %), Stará Ľubovňa (1,9 %), Sabinov (1,9 %), Tvrdošín (2,2 %), Bardejov (2,5 %) a Kysucké Nové Mesto (2,8 %). Ide zväčša o územie s nízkym stupňom urbanizácie a industrializácie. Väčšina z týchto okresov má pomerne homogénnu konfesijnú štruktúru obyvateľstva s výraznou dominanciou katolicizmu. Na druhej strane, ako podrobnejšie zdôvodníme v ďalšej časti, najvyššie zastúpenie bezkonfesijných je príznačné pre urbanizované a industrializované regióny a pre oblasti s heterogénnejšou konfesijnou štruktúrou obyvateľstva, v ktorej mali v minulosti výraznejší podiel protestanti. Ukazuje sa, že protestanti sa v ostatných deceniách výraznejšie sekularizovali ako katolíci. K okresom s najvyšším podielom bezkonfesijných patria Banská Bystrica (20,4 %), Bratislava - V (20,3 %), Rožňava (19,8 %), Bratislava - IV (19,2 %), Košice - II (19,0 %), Martin (18,7 %), Revúca (18,4 %), Bratislava - I (17,8 %), Košice - III (17,5 %), Bratislava - III (17,4 %), Bratislava - II (17,1 %), Zvolen (16,6 %), Liptovský Mikuláš (15,6 %), Košice - I (15,5 %) a Rimavská Sobota (15,5 %).

Z celkového počtu obyvateľov miest sa 62,9 % prihlásilo k určitému náboženskému vierovyznaniu. K obyvateľom bez vyznania sa v r. 1991 prihlásilo 14,5 % obyvateľov miest. Pri sledovaní religiozity slovenských miest identifikoval F. Podhorský (2000) tri typické črty. Prvou je fakt, že absolútna väčšina miest SR (92,6 %) má viac ako 50 % veriaceho obyvateľstva. Druhou črtou je prevaha rímskokatolíckych veriacich v 93 mestách, t.j. v 68,4 % ich celkového počtu. Treťou črtou je pribúdanie religiozity obyvateľstva miest s narastajúcim podielom rímskokatolíkov a narastanie religiozity obyvateľstva v mestách v smere od západu na východ a od juhu na sever (Podhorský, 2000, s. 248). Z miest má najnižší podiel veriacich Dobšiná (35,8 %), naopak mestom s najvyššou religiozitou je Rajec (89,3 % veriacich). Do skupiny s vysokou religiozitou (nad 80 % veriacich z celkového počtu obyvateľov) sa zaradili mestá z dvoch regiónov. Prvým sú Orava, Kysuce a priľahlá časť Považia (Nemšová, Trstená, Námestovo, Tvrdošín, Čadca, Turzovka, Bytča, Rajec, Rajecké Teplice). Druhým regiónom je územie Prešovského kraja (Podolinec, Spišská Stará Ves, Spišská Belá, Spišské Vlachy, Spišské Podhradie, Veľký Šariš, Sabinov, Lipany, Bardejov, Giraltovce, Stropkov, Hanušovce nad Topľou). Mimo týchto regiónov sú mestami s vysokou religiozitou Šahy, Leopoldov, Hriňová a Sečovce (Podhorský, 2000). Popri Dobšinej sa k mestám s nízkou religiozitou (menej ako 50 % veriacich z celkového počtu obyvateľov) zaradili Banská Bystrica, Prievidza, Handlová, Liptovský Mikuláš, Martin, Hnúšťa, Tisovec, Rožňava a Revúca (Podhorský, 1996).

Vidiecke oblasti sa vyznačujú vyšším stupňom religiozity ako mestá. V r. 1991 sa až 85,9 % obyvateľov vidieka prihlásilo k určitému náboženskému vierovyznaniu. Miera religiozity vidieka bola teda až o 23 % vyššia ako v mestách. Len 3,6 % obyvateľov vidieka sa prihlásilo k bezkonfesijným, čo bolo o 10,9 % menej ako v prípade obyvateľov miest. Najvyššiu religiozitu rurálneho obyvateľstva mali okresy Námestovo (95 %) a Humenné (94,9 %). Úroveň 90 % prekročili aj okresy Čadca, Bytča, Považská Bystrica, Bánovce nad Bebravou, Tvrdošín, Dolný Kubín, Ružomberok, Zlaté Moravce, Krupina, Levoča, Stará Ľubovňa, Bardejov, Prešov, Svidník, Stropkov a Vranov nad Topľou. Najnižší stupeň religiozity vidieckeho obyvateľstva bol v okrese Rožňava (63,3 %). Úroveň 71 % neprekročili okresy Revúca, Poltár a Žiar nad Hronom (Podhorský 1999, s. 184).

Priestorová diferenciácia obyvateľov, ktorí sa k otázke svojej religioznej príslušnosti nevyjadrili (17,4 %), je veľmi podobná priestorovej diferenciácii bezkonfesijných. V oblastiach s vyšším zastúpením ateistov možno pozorovať oblasti zvýšeného výskytu nezistených osôb (Poláčik, Š., 2000).

Cirkev a náboženská spoločnosť	Počet vyznávačov (r. 1991)	podiel z celko- vého počtu obyv. v %	Počet vyznávačov (vlastná evidencia cirkvi)*
Rímskokatolícka cirkev	3 187 383	60,432 %	3 393 027
Gréckokatolícka cirkev	178 733	3,389 %	247 679
Starokatolícka cirkev	882	0,017 %	X
Pravoslávna cirkev	34 376	0,652 %	75 183
Evanjelická a.v. cirkev na Slovensku	326 397	6,188 %	440 000
Reformovaná kresťanská cirkev na S.	82 545	1,565 %	85 000
Evanjelická metodická cirkev	4 359	0,083 %	1 100
Bratská jednota baptistov	2 465	0,047 %	3 000
Cirkev bratská	1 861	0,035 %	2 181
Cirkev adventistov siedmeho dňa	1 721	0,033 %	3 045
Apoštolská cirkev na Slovensku	1 116	0,021 %	2 850
Kresťanské zbory na Slovensku	700	0,013 %	X
Cirkev československá husitská	625	0,012 %	3 000
Náboženská spol. Jehovovi svedkovia	10 501	0,199 %	24 016
Novoapostolská cirkev	189	0,004 %	X
Jednota bratská	116	0,002 %	X
Náboženská spol. čs. Unitárov	13	0,000 %	X
Česko-bratská evanjelická cirkev	811	0,015 %	X
Sliezska evanjelická a.v. cirkev	128	0,002 %	X
Ostatné kresťanské cirkvi	3 625	0,069 %	X
Ústredný zväz židovských náb. obcí	912	0,017 %	2 160
Ostatné mimokresťanské cirkvi	1 491	0,028 %	X
Nezistení	917 835	17,402 %	X
Bez vyznania	515 551	9,775 %	X
SPOLU	5 274 335	100,00 %	X

Prameň: Poláčik, Š. (ed.), 2000, s. 62.

Ministerstvo kultúry SR.

*Macháčková-Dojčár, 2000, resp. internet - www.cirkvi.sk

X - nezistené údaje, kurzívou sú uvedené štátom nerecipované cirkvi a náboženské spoločnosti

Tabuľka č. 22: Počet vyznávačov jednotlivých cirkví a náboženských spoločností na Slovensku podľa sčítania ľudu, domov a bytov v r. 1991 a vybrané údaje o počte príslušníkov podľa vnútornej evidencie cirkví a náboženských spoločností

Z pohľadu geografie religii je zaujímavejšie sledovať priestorovú diferenciáciu a rozmiestnenie obyvateľstva, ktoré sa prihlásilo k určitému vierovyznaniu. V súčasnosti pôsobí na území SR 15 štátom recipovaných cirkví a náboženských spoločností. Religiózný život na Slovensku dotvárajú mnohé rehole a kongregácie, ktoré zväčša odvodzujú právnu subjektivitu od niektorej z registrovaných cirkví alebo náboženských spoločností. Poslednú skupinu tvoria štátom neregistrované cirkvi a náboženské spoločnosti.

Okres/Kraj	RKAT	GKAT	PRAV	EVAN	REF	SVJE	OST	VERIACI*
Bratislava - I	83,8 %	1,1 %	0,3 %	12,0 %	0,4 %	0,4 %	2,0 %	28 699
Bratislava - II	87,8 %	0,9 %	0,4 %	8,8 %	0,5 %	0,4 %	1,2 %	63 225
Bratislava - III	87,5 %	0,9 %	0,4 %	9,3 %	0,3 %	0,3 %	1,3 %	37 619
Bratislava - IV	89,5 %	0,8 %	0,2 %	7,8 %	0,3 %	0,4 %	1,0 %	43 913
Bratislava - V	90,2 %	0,8 %	0,2 %	7,0 %	0,4 %	0,4 %	1,0 %	57 308
Malacky	98,4 %	0,2 %	0,0 %	1,2 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	42 923
Pezinok	88,3 %	0,2 %	0,0 %	11,2 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	37 357
Senec	89,9 %	0,2 %	0,1 %	7,3 %	1,2 %	0,2 %	1,1 %	38 021
Bratislavský	89,6 %	0,7 %	0,2 %	7,9 %	0,4 %	0,3 %	0,9 %	349 065
Trnava	97,5 %	0,1 %	0,0 %	2,0 %	0,0 %	0,1 %	0,3 %	94 142
Dun.Sreda	87,8 %	0,1 %	0,0 %	2,2 %	8,9 %	0,1 %	0,9 %	83 036
Galanta	91,0 %	0,1 %	0,0 %	6,8 %	0,6 %	0,1 %	1,4 %	68 438
Hlohovec	94,8 %	0,1 %	0,0 %	4,3 %	0,2 %	0,1 %	0,5 %	35 230
Piešťany	93,3 %	0,2 %	0,1 %	5,8 %	0,0 %	0,4 %	0,2 %	49 800
Senica	85,1 %	0,1 %	0,0 %	14,5 %	0,0 %	0,1 %	0,2 %	43 972
Skalica	93,8 %	0,1 %	0,1 %	5,7 %	0,0 %	0,1 %	0,2 %	32 887
Trnavský	92,1 %	0,1 %	0,0 %	5,2 %	1,9 %	0,1 %	0,6 %	407 505
Trenčín	90,9 %	0,2 %	0,1 %	8,3 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	83 516
Bánovce n.B.	83,1 %	0,1 %	0,0 %	16,3 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	30 519
Ilava	97,4 %	0,2 %	0,0 %	2,0 %	0,0 %	0,1 %	0,3 %	44 047
Mýjava	16,4 %	0,1 %	0,0 %	81,4 %	0,0 %	1,3 %	0,9 %	20 424
N.Mesto n.V.	69,3 %	0,1 %	0,0 %	29,0 %	0,0 %	0,2 %	1,4 %	46 244
Partizánske	97,8 %	0,2 %	0,0 %	1,8 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	36 714
Pov.Bystrica	97,6 %	0,1 %	0,0 %	2,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	49 327
Prievidza	96,5 %	0,2 %	0,0 %	1,9 %	0,0 %	0,4 %	1,0 %	84 674
Púchov	85,1 %	0,1 %	0,0 %	14,3 %	0,0 %	0,0 %	0,5 %	36 779
Trenčiansky	87,1 %	0,2 %	0,0 %	11,9 %	0,0 %	0,2 %	0,6 %	432 244
Nitra	97,0 %	0,2 %	0,1 %	2,4 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	120 118
Komárno	75,0 %	0,1 %	0,0 %	5,5 %	18,0 %	0,4 %	1,0 %	77 463
Levice	82,2 %	0,2 %	0,0 %	9,4 %	6,8 %	0,3 %	1,1 %	89 341
Nov.Zámky	94,7 %	0,1 %	0,0 %	1,8 %	2,7 %	0,2 %	0,5 %	117 805
Šal'a	85,6 %	0,1 %	0,0 %	4,1 %	7,8 %	0,2 %	2,2 %	38 437
Topoľčany	96,2 %	0,1 %	0,0 %	3,3 %	0,0 %	0,1 %	0,3 %	62 132
Zl.Moravce	98,9 %	0,1 %	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,2 %	0,1 %	37 735
Nitriansky	90,2 %	0,1 %	0,0 %	4,0 %	4,9 %	0,2 %	0,6 %	543 031
Žilina	96,9 %	0,2 %	0,0 %	2,4 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	115 723
Bytča	96,8 %	0,0 %	0,0 %	2,9 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	26 618
Čadca	99,6 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	80 476
Dol.Kubín	77,0 %	0,1 %	0,0 %	22,6 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	29 998
Kys.N.Mesto	99,4 %	0,1 %	0,0 %	0,3 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	27 301
Lipt.Mikuláš	47,1 %	0,5 %	0,1 %	51,1 %	0,0 %	0,5 %	0,7 %	46 171
Martin	62,4 %	0,5 %	0,1 %	36,4 %	0,0 %	0,1 %	0,6 %	54 698
Námestovo	99,6 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	46 151
Ružomberok	95,0 %	0,3 %	0,0 %	4,3 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %	47 573

Turč.Teplice	57,0 %	0,3 %	0,0 %	42,4 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	12 455
Tvrdošín	99,2 %	0,0 %	0,0 %	0,6 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	29 071
Zilinský	87,4 %	0,2 %	0,0 %	11,9 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	516 235
Ban.Bystrica	71,3 %	0,9 %	0,1 %	26,2 %	0,0 %	0,3 %	1,2 %	62 532
Ban.Stiavnica	86,8 %	0,4 %	0,0 %	12,2 %	0,0 %	0,1 %	0,5 %	12 100
Brezno	89,7 %	4,6 %	0,2 %	5,1 %	0,0 %	0,2 %	0,2 %	48 742
Detva	94,6 %	0,1 %	0,0 %	4,8 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	27 042
Krupina	78,2 %	0,0 %	0,0 %	21,2 %	0,0 %	0,0 %	0,6 %	19 791
Lučenec	80,9 %	0,2 %	0,1 %	16,6 %	0,7 %	0,4 %	1,1 %	51 112
Poltár	71,6 %	0,1 %	0,0 %	27,5 %	0,1 %	0,3 %	0,4 %	16 265
Revúca	58,7 %	0,8 %	0,2 %	29,2 %	9,1 %	1,1 %	0,9 %	23 608
Rim.Sobota	69,1 %	0,2 %	0,0 %	17,4 %	12,2 %	0,6 %	0,5 %	54 675
Veľ.Krtíš	80,7 %	0,2 %	0,1 %	18,5 %	0,1 %	0,1 %	0,3 %	37 773
Zvolen	67,6 %	0,4 %	0,1 %	30,9 %	0,0 %	0,3 %	0,7 %	40 602
Zarnovica	98,2 %	0,2 %	0,0 %	1,3 %	0,0 %	0,1 %	0,2 %	21 486
Ziar n. Hron.	95,9 %	0,3 %	0,0 %	3,3 %	0,0 %	0,1 %	0,4 %	32 209
Ban-bystrický	79,1 %	0,8 %	0,1 %	17,0 %	2,1 %	0,3 %	0,6 %	447 937
Prešov	83,8 %	8,3 %	0,8 %	6,4 %	0,0 %	0,1 %	0,6 %	120 465
Bardejov	64,8 %	19,7 %	4,6 %	10,4 %	0,0 %	0,2 %	0,3 %	63 281
Humenné	77,8 %	17,9 %	3,2 %	0,4 %	0,1 %	0,2 %	0,4 %	51 935
Kežmarok	92,4 %	3,6 %	0,2 %	3,2 %	0,0 %	0,3 %	0,3 %	47 881
Levoča	92,5 %	6,0 %	0,3 %	0,9 %	0,0 %	0,2 %	0,1 %	24 762
Medzilaborce	14,5 %	61,1 %	23,3 %	0,2 %	0,0 %	0,8 %	0,1 %	10 587
Poprad	83,8 %	2,9 %	0,9 %	11,3 %	0,0 %	0,1 %	1,0 %	69 832
Sabinov	86,4 %	11,1 %	1,0 %	1,4 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	41 934
Snina	50,5 %	26,3 %	22,0 %	0,1 %	0,0 %	0,9 %	0,2 %	30 197
St.Lubovňa	66,0 %	31,4 %	2,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,5 %	41 219
Stropkov	51,2 %	40,1 %	8,2 %	0,2 %	0,0 %	0,2 %	0,1 %	18 122
Svidník	34,2 %	37,5 %	19,9 %	7,4 %	0,0 %	0,5 %	0,5 %	27 166
Vranov n.T.	62,9 %	22,3 %	0,2 %	13,8 %	0,1 %	0,3 %	0,4 %	61 863
Prešovský	73,1 %	16,5 %	3,9 %	5,8 %	0,0 %	0,2 %	0,5 %	609 244
Košice - I	79,3 %	8,6 %	0,9 %	6,9 %	2,7 %	0,5 %	1,1 %	38 779
Košice - II	79,6 %	9,9 %	1,4 %	5,2 %	2,2 %	0,4 %	1,3 %	47 735
Košice - III	80,9 %	9,0 %	1,2 %	5,5 %	2,4 %	0,4 %	0,6 %	18 643
Košice - IV	79,9 %	9,3 %	1,0 %	5,5 %	3,1 %	0,5 %	0,7 %	40 018
Košice-okolie	82,0 %	4,5 %	0,1 %	4,8 %	7,6 %	0,3 %	0,7 %	84 549
Gelnica	82,8 %	10,8 %	0,8 %	5,0 %	0,1 %	0,1 %	0,3 %	22 301
Michalovce	57,2 %	22,8 %	4,0 %	3,6 %	11,0 %	1,0 %	0,4 %	84 499
Rožňava	51,5 %	0,6 %	0,1 %	32,1 %	14,2 %	0,8 %	0,7 %	34 146
Sobrance	44,0 %	37,9 %	6,7 %	1,7 %	7,6 %	1,7 %	0,4 %	20 950
Sp.Nová Ves	91,4 %	3,8 %	1,6 %	2,4 %	0,0 %	0,2 %	0,6 %	62 500
Trebišov	56,2 %	24,3 %	1,2 %	2,7 %	13,8 %	1,4 %	0,4 %	81 568
Košický	71,2 %	12,9 %	1,6 %	5,9 %	6,9 %	0,7 %	0,8 %	535 688
Slovensko	83,0 %	4,6 %	0,9 %	8,5 %	2,1 %	0,3 %	0,6 %	3 840 949

* za veriacich obyvateľov považujeme celkový počet obyvateľov znížený o počet obyvateľov bez vyznania a počet obyvateľov s nezisteným vierovyznaním

Tabuľka č. 23: Religiózna štruktúra veriacich* obyvateľov SR podľa okresov v r. 1991

Okrem údajov zo sčítania ľudu v r. 1991 sa pri hodnotení religióznej štruktúry obyvateľstva možno oprieť o viaceré sociologické výskumy. Tieto výskumy zachytili aj niektoré vývinové tendencie v 90. rokoch 20. stor. Sumarizáciu ich výsledkov podal V. Krivý (2001) a sú v tabuľke č. 24.

Mesiac a rok	rímskokatolíci	gréckokatolíci	evanjelici a.v.	iné vyznanie	bez vyznania	nezistení
1991	60,3 %	3,4 %	6,2 %	2,8 %	9,7 %	17,5 %
01 1992	59,8 %	3,0 %	9,0 %	3,4 %	24,8 %	-
03 1993	59,2 %	5,0 %	11,4 %	3,0 %	21,3 %	-
12 1994	63,3 %	3,6 %	8,2 %	3,9 %	19,7 %	1,4 %
10 1997	65,6 %	4,6 %	8,8 %	4,0 %	16,7 %	0,3 %
07 1998	64,8 %	4,1 %	12,4 %	2,3 %	16,1 %	0,4 %
01 1999	64,2 %	4,5 %	9,4 %	3,5 %	16,0 %	2,5 %
07 1999	59,0 %	4,9 %	9,2 %	3,6 %	23,2 %	-
03 2000	64,1 %	3,5 %	9,0 %	2,8 %	17,7 %	2,8 %

Prameň: Krivý (2001, s. 9)

Tabuľka č. 24: Vývin religióznej štruktúry obyvateľstva Slovenska podľa cenzu v r. 1991 a výberových šetrení v r. 1992-2000

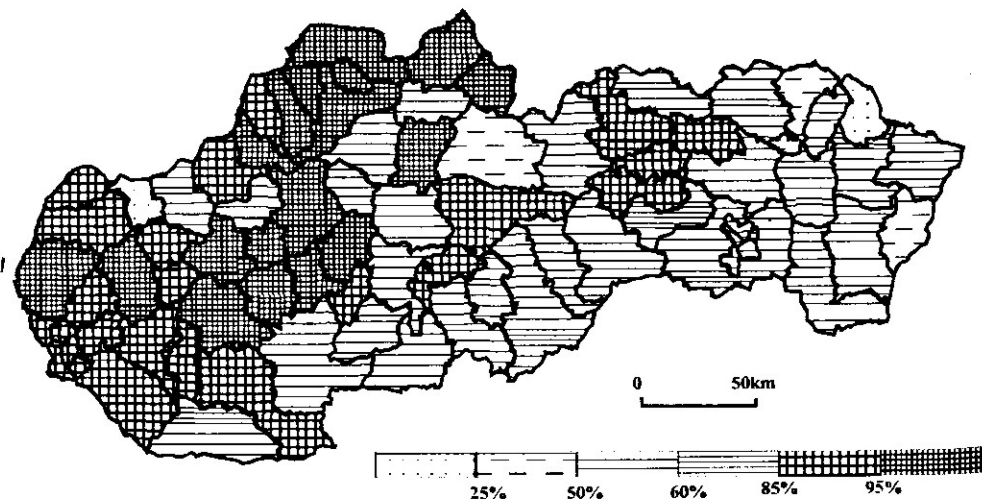
Z výberových šetrení vyplynul nárast podielu ľudí hlásiacich sa k niektorej cirkvi (z úrovne 73-75 % z dospeljej populácie začiatkom 90. rokov na úroveň 77-84 % koncom 90. rokov 20. storočia). Nárast zaznamenal podiel rímskokatolíkov, evanjelikov a.v. a gréckokatolíkov. Podiel obyvateľov bez vyznania a nezistených klesol (Krivý, 2001). Presnejšie informácie o týchto zmenách by mali priniesť výsledky sčítania ľudu, domov a bytov, ktoré sa uskutočnilo v máji 2001.

9.3. Geografická charakteristika štátom registrovaných cirkví v SR

9.3.1. Rímskokatolícka cirkev

Rímskokatolícka cirkev je z hľadiska počtu členov a priestorového rozsahu najvýznamnejšou cirkvou v Slovenskej republike. V r. 1991 sa k nej prihlásilo 3 187 383 obyvateľov, t.j. 60,4 % z celkového počtu obyvateľov a 83 % z celkového počtu veriacych obyvateľov Slovenska. Podľa vnútornej evidencie má 3 393 027 veriacych (Macháčková-Dojčár, 2000, s. 16). Rímskokatolíci sú rozmiestnení po celom území štátu. Až v 2129 obciach (74,4 % ich celkového počtu) majú dominantné postavenie. V ďalších 583 obciach sú druhým najvýznamnejším vierovyznaním. Výskyt rímskokatolíkov bol zaznamenaný v 2838 obciach, čo je 99,2 % z celkového počtu 2860 obcí SR. To znamená, že len v 22 slovenských obciach sa nevyskytol žiadny rímskokatolíik. Rímskokatolícke obce majú prevahu aj v skupine monokonfesionálnych obcí (vyskytuje sa v nich len jediné vierovyznanie). Takýchto obcí je v SR 158, pričom až 154 je rímskokatolíckych (Poláčik, Š., 2000, s. 71).

OBR. 34: Podiel rímskokatolíkov z celkového počtu veriacych v okresoch SR v r. 1991

Pri sledovaní priestorovej diferenciácie jednotlivých vierovyznaní a posudzovaní významu ich pozície v jednotlivých regiónoch SR sa možno oprieť o čistú religióznu štruktúru, čiže o konfesionálnu štruktúru veriaceho obyvateľstva SR. Z nasledujúcich úvah a prepočtov sú teda vylúčení nezistení a obyvatelia bez vyznania. Z jednotlivých krajov sa najvyšším podielom rímskokatolíkov z celkového počtu veriacych vyznačuje Trnavský kraj (92,1 %). Najnižší podiel rímskokatolíkov je v Košickom kraji (71,2 %). Medzi okresmi majú najvyššie zastúpenie Námestovo, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Tvrdošín a Zlaté Moravce. Absolútne najvyššie počty rímskokatolíkov majú okresy Nitra (116 485), Žilina (112 174), Nové Zámky (111 541) a Prešov (100 999).

okres	podiel rímskokatolíkov z počtu veriacych	počet rímskokatolíkov	podiel z celkového počtu rímskokatolíkov v SR
Námestovo	99,6 %	45 991	1,4 %
Čadca	99,6 %	80 179	2,5 %
Kysucké Nové Mesto	99,4 %	27 138	0,8 %
Tvrdošín	99,2 %	28 852	0,9 %
Zlaté Moravce	98,9 %	37 339	1,2 %
Málacký	98,4 %	42 216	1,3 %
Žarnovica	98,2 %	21 104	0,7 %
Partizánske	97,8 %	35 898	1,1 %

Tabuľka č. 25: Okresy s najvyšším zastúpením rímskokatolíkov v r. 1991

Najnižšie zastúpenie rímskokatolíkov majú okresy Medzilaborce, Myjava, Svidník, Sobrance a Liptovský Mikuláš. Absolútne najnižšie počty rímskokatolíkov majú okresy Medzilaborce a Myjava.

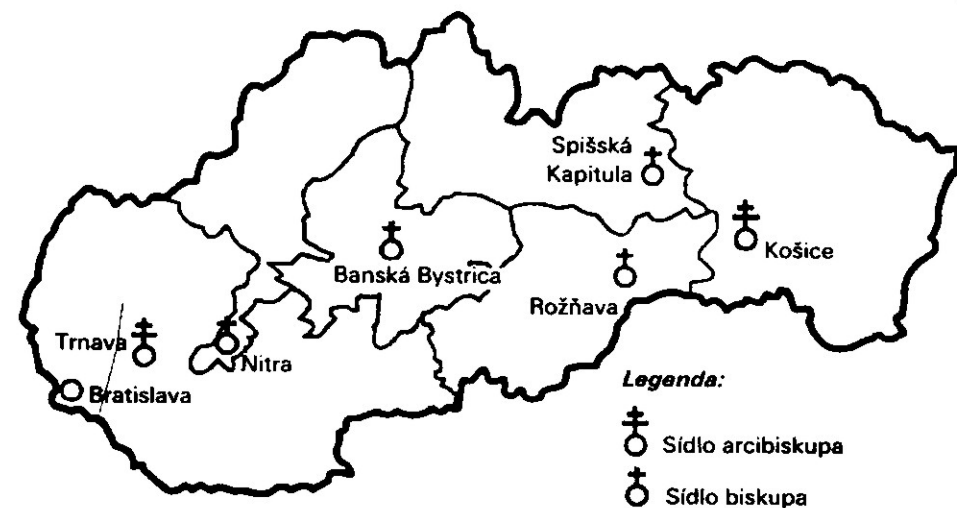
okres	podiel rímskokatolíkov z počtu veriacych	počet rímskokatolíkov
Medzilaborce	14,5 %	1 539
Myjava	16,5 %	3 343
Svidník	34,2 %	9 278
Sobrance	44,0 %	9 211
Liptovský Mikuláš	47,1 %	21 726
Snina	50,5 %	15 249
Stropkov	51,2 %	9 283
Rožňava	51,5 %	17 593

Tabuľka č. 26: Okresy s najnižším zastúpením rímskokatolíkov v r. 1991

Rímskokatolíci dominujú v 74 okresoch (94,9 % ich celkového počtu) SR. Prevahou iného vierovyznania ako rímskokatolíckeho sa vyznačujú štyri okresy: Medzilaborce (tu sú rímskokatolíci tretí za gréckokatolíckimi a pravoslávnyimi), Myjava (tu sú druhí za evanjelikmi a.v.), Svidník (tu sú druhí za gréckokatolíckimi) a Liptovský Mikuláš (tu sú druhí za evanjelikmi a.v.). Celkove možno konštatovať, že územia s najvýraznejšou dominanciou rímskokatolíkov sú centrálna časť západného Slovenska (okresy Zlaté Moravce, Topoľčany, Nitra, Hlohovec, Piešťany, Trnava), severozápadné Slovensko (horná Orava, Kysuce a okresy Žilina, Bytča, Považská Bystrica, Púchov a Ilava), dolný Liptov (okres Ružomberok), stredný Spiš (okresy Kežmarok, Levoča a Spišská Nová Ves). Relatívne nižšie zastúpenie rímskokatolíkov je príznačné pre oblasť Myjavskej pahorkatiny (okresy Senica, Myjava a Nové Mesto n. Váhom), Turiec (okresy Martin a Turčianske Teplice), stredný a horný Liptov (okres Liptovský Mikuláš), Gemer a Malohont (okresy Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava), severovýchodné Slovensko (okresy Svidník, Medzilaborce, Stropkov) a južný Zemplín (okresy Trebišov, Michalovce a Sobrance) (Poláčik, 2000). Pokiaľ by sme sledovali len mestá, katolícke obyvateľstvo má prevahu v 126 z celkového počtu 136 miest. Najnižší podiel zaznamenali rímskokatolíci v Medzilaborciach (8,9%), najvyšší v Nemšovej (87,7%). Vo veľkých slovenských mestách predstavuje podiel rímskokatolíkov z celkového počtu obyvateľstva v Trnave 62,6 %, Žiline 61,8 %, Nitre 61,5 %, Prešove 57,8 %, Trenčíne 56 %, Poprade 54,1 %, Košiciach 49,2 %, Prievidzi 46,9 %, Bratislave 46 %, Banskej Bystrici 36,7 % a Martine 33,5 % (Podhorský, 1996, s. 73).

Cirkevná územná organizácia rímskokatolíkov na Slovensku prešla zložitým vývojom. Najstaršou jednotkou bolo Nitrianske biskupstvo, založené v r. 880, ktoré sa stalo súčasťou moravsko-panónskej cirkevnej provincie (založenej v r. 869). Neskôr, po rozpade Veľkej Moravy, sa územie Slovenska postupne začleňovalo do uhorskej cirkevnej provincie so sídlom v Ostrihome. Výnimkou bola severozápadná časť Slovenska, ktorá až do konca 11. stor. podliehala jurisdikcii vratislavských biskupov (ich sídlom bolo dnešné poľské mesto Wrocław). V r. 1100 sa obnovilo Nitrianske biskupstvo, ktoré spravovalo územie severozápadného Slovenska. Východné Slovensko bolo začlenené pod správu Jágerského biskupstva. V r. 1776 boli zriadené nové diecézy - Banskobystrická, Spišská a Rožňavská. V r. 1804 bola, v súvislosti s povýšením Jágerskej diecézy na arcidiecézu, zriadená Košická diecéza a územie na krajnom juhovýchode sa dostalo pod správu Satumarskej diecézy. Po vzniku ČSR bola v r. 1922 zriadená apoštolská administratúra v Trnave, čím sa Slovensko dostalo pod priamu správu Svätej stolice. V r. 1977 pápež Pavol VI. definitívne oddelil územie trnavskej administratúry od Ostrihomu a povýšil ju na arcibiskupstvo a začiatkom r. 1978 Svätá stolica oznámila vznik samostatnej slovenskej cirkevnej provincie. V r. 1995 boli založené na Slovensku dve samostatné cirkevné provincie: Bratislavsko-trnavská arcidiecéza so sufragánymi diecézami Nitrianskou a Banskobystrickou a Košická arcidiecéza so sufragánymi diecézami Spišskou a Rožňavskou.

OBR. 35: Rímskokatolícke diecézy na Slovensku (podľa Ivaničku 1999, s. 29)

Diecéza/arcidiecéza	Počet dekanátov	Počet farností	Počet duchovných	Počet kostolov
Bratislavsko-trnavská	32	446	675	722
Banskobystrická	12	115	186	350
Nitrianska	14	159	311	277
Košická	15	202	343	560
Rožňavská	8	92	134	176
Spišská	5	172	299	377
SPOLU	86	1 186	1 948	2 462

Prameň: Poláčik, Š., 2000, s. 21.

Tabuľka č. 27: Základné údaje o rímskokatolíckej cirkevnej správe na Slovensku v r. 1999.

Celkove má rímskokatolícka cirkev v SR k dispozícii 1 948 duchovných, 2 017 katechétov a 2 462 kostolov (v r. 1999). V r. 1998 zaznamenala 44 152 pokrstených detí, 16 194 cirkevných sobášov a 811 427 bohoslužieb.

Bratislavsko-trnavská arcidiecéza má 446 farností a 32 dekanátov. Sídlom arcidiecézy je Trnava, kde sa nachádza metropolitný a súčasne katedrálly chrám - Univerzitná bazilika sv. Jána Krstiteľa. Konkatedrálou je Dóm sv. Martina v Bratislave. Arcidiecéza zabezpečuje cirkevnú správu územia juhovýchodného Slovenska od Záhoria až po

oblasť Veľkého Krtíša s výnimkou Nitry a úzkeho pásma, ktoré sa tiahne z Nitry na sever. Sídlnami dekanátov sú Veľký Krtíš, Šahy, Dudince, Banská Štiavnica, Levice, Zlaté Moravce, Nevidzany, Šurany, Želiezovce, Nové Zámky, Štúrovo, Hurbanovo, Komárno, Lužianky, Topoľčany, Hlohovec, Sereď, Šaľa, Galanta, Dunajská Streda, Šamorín, Senec, Bratislava, Pezinok, Trnava, Boleráz, Piešťany, Nové Mesto nad Váhom, Senica, Skalica, Šaštín a Malacky.

Nitranská diecéza má 159 farností a 14 dekanátov. Sídlnom diecézy je Nitra, kde sa nachádza katedrálny Chrám sv. Emeráma. Diecéza sa územne rozprestiera na strednom Považí a severozápade Slovenska. Patrí k nej úzky pás, ktorý toto územie spája s Nitrou. Sídlnami dekanátov sú Nitra, Skačany, Nitrianske Rudno, Bánovce nad Bebravou, Trenčín, Nemšová, Ilava, Púchov, Považská Bystrica, Bytča, Rajec, Žilina, Kysucké Nové Mesto a Čadca.

Banskobystrická diecéza má 115 farností a 12 dekanátov. Jej sídlom je Banská Bystrica, kde sa nachádza katedrálny Chrám sv. Františka Xaverského. Diecéza sa rozprestiera v centrálnej časti Slovenska. Sídlnami dekanátov sú Banská Bystrica, Slovenská Ľupča, Brezno, Detva, Zvolen, Žiar nad Hronom, Nová Baňa, Partizánske, Prievidza, Bojnice, Kláštor pod Znievom a Martin.

Rožňavská diecéza má 92 farností a 8 dekanátov. Sídlnom diecézy je Rožňava, v ktorej je katedrálny Chrám Nanebovzatia Panny Márie. Diecéza sa rozprestiera na území Novohradu, Gemera a Malohontu a zasahuje na Horehronie, južný Spiš a do bývalej Turnianskej stolice. Sídlnami dekanátov sú Heľpa, Lučenec, Rimavská Sobota, Rožňava, Turňa nad Bodvou a Krompachy. Muránsky dekanát je spravovaný z Rožňavy a Jasovský dekanát z Turne nad Bodvou.

Spišská diecéza má 172 farností, 5 dekanátov a 13 subdekanátov. Sídlnom diecézy je Spišská Kapitula (časť mesta Spišské Podhradie), kde sa nachádza katedrálny Chrám sv. Martina. Diecéza spravuje územia Oravy, Liptova a veľkej časti Spiša. Sídlnami dekanátov (zároveň subdekanátov) sú Dolný Kubín (so subdekanátmi Námestovo a Trstená), Ružomberok (so subdekanátmi Partizánska Ľupča a Liptovský Mikuláš), Poprad (so subdekanátmi Kežmarok, Spišská Stará Ves a Spišský Štiavnik), Spišská Nová Ves (so subdekanátmi Levoča a Spišské Podhradie) a Stará Ľubovňa.

Košická arcidiecéza má 202 farností a 15 dekanátov. Sídlnom arcidiecézy sú Košice, kde sa nachádza Katedrála sv. Alžbety. Teritoriálne zabezpečuje cirkevnú správu vo východnej časti Slovenska. Sídlnami dekanátov sú Košice, Čečejevce, Ruskov, Sečovce, Veľké Kapušany, Sobrance, Michalovce, Humenné, Vranov nad Topľou, Prešov-Solivar, Prešov, Sabinov, Lipany, Bardejov a Kračúnovce.

Koordináčnym orgánom biskupstiev rímskokatolíckej a gréckokatolíckej cirkvi je Konferencia biskupov Slovenska (KBS). Ide o stálu inštitúciu, ktorá je zhromažde-

ním biskupov slovenskej cirkevnej provincie pre riešenie spoločných otázok pastorácie a úloh cirkvi v spoločnosti (Mulík, 1998, s. 4). Katolícka cirkev má hierarchickú štruktúru. Rímskokatolícka cirkev na Slovensku je priamo podriadená rímskemu biskupovi - pápežovi, ktorý vymenúva biskupov a potvrdzuje všetky zásadné rozhodnutia KBS. Najdôležitejšie vieroučné a pastoračné otázky rieši koncil na čele s pápežom. Púte patria k významným kultovým praktikám rímskokatolíkov na Slovensku.

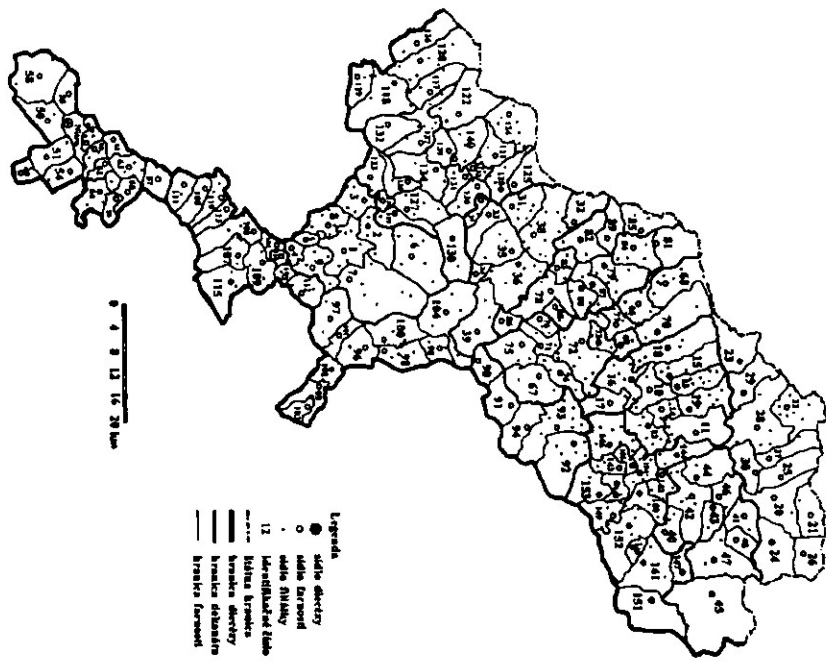
Pútnické miesta na Slovensku je možné rozdeliť podľa zasvätenia:

- pútnické miesta späté s uctievaním Pánovej Muky* - ide najmä o početné kalvárie a krížové cesty, ktoré sa začali budovať od začiatku 16. storočia na pamiatku ukrižovania Ježiša Krista. Ich účelom bolo napodobniť pomery v Jeruzaleme, ktorý bol významným pútnickým centrom. Výstavba kalvárii mala umožniť zúčastniť sa púte podstatne väčšiemu počtu pútnikov. Púť do Jeruzalema bola totiž v tomto období výrazne limitovaná pre veľkú vzdialenosť a nepriaznivé vojensko-politické pomery. K najväčšiemu rozmachu budovania kalvárií došlo po Tridentskom koncile. Bolo to obdobie protireformácie, v ktorom sa katolícka cirkev usilovala získať späť svoje stratené pozície. Veľmi aktívnu úlohu pri výstavbe kalvárií zohrali jezuiti, ktorí v tejto činnosti nadviazali na františkánov. Počas 17. a 18. stor. bolo na Slovensku vybudovaných 17 kalvárií (napr. Banská Štiavnica, Bardejov, Košice, Prešov). Výstavba pokračovala aj v 19. a 20. storočí a dokončených bolo ďalších 7 kalvárií. Tieto, na rozdiel od starších kalvárií, boli zväčša zasvätené mariánskemu kultu.
- pútnické miesta späté s kultom Panny Márie* - ide o najpočetnejšiu skupinu pútnických miest na Slovensku. Kult Panny Márie sa viazal od prvopočiatkov na uctievanie jej podobizní, najmä záračných obrazov a sôch (Levoča, Staré Hory, Šaštín, Nitra a pod.). V 20. stor. začali hrať dôležitú úlohu miesta zjavení Panny Márie.

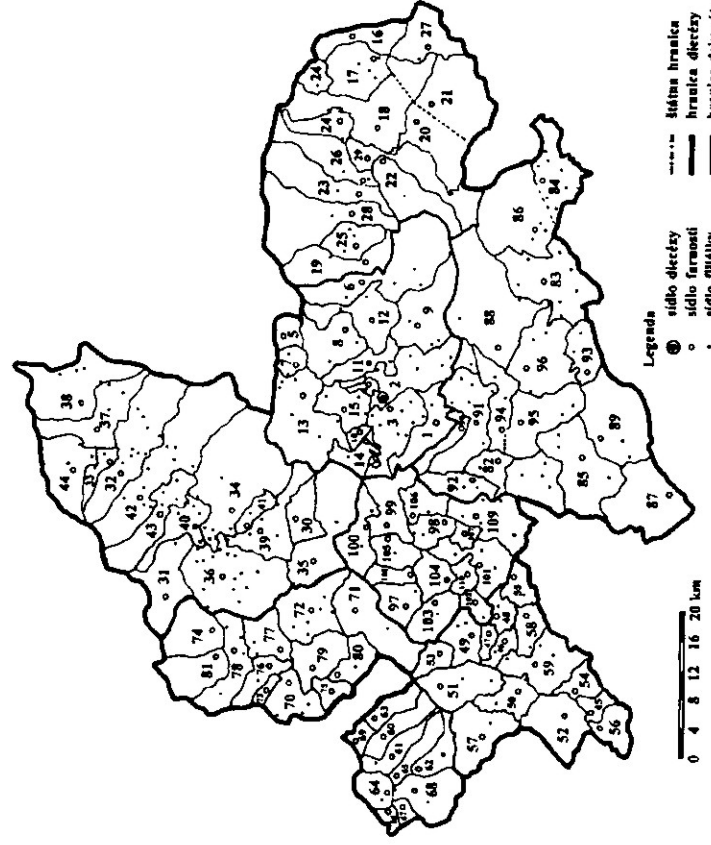
Pútnické miesta sa vyznačujú hierarchickou štruktúrou. Význam pútnického miesta určuje počet pútnikov, ktorí sa priemerne púte zúčastňujú a spádový región, z ktorého pútnici prichádzajú.

Najvýznamnejším pútnickým miestom je Levoča, ktorá má medzinárodný význam. Celostátny význam majú Šaštín, Staré Hory a Nitra. Diecézny význam majú Gaboltov, Ľutina, Marianka, Rajecká Lesná, Trnava a Zvolen. *Levoča* leží v Hornádskej kotline na južnom úpätí Levočských vrchov, 56 km na západ od Prešova. Hlavné pútnické sanktuárium sa nachádza na vyvýšenine (Mariánska hora) severovýchodne od centra mesta. Predmetom kultu je Milostivá socha Levočskej Panny Márie, ktorej pôvod nie je známy. Objektom uctievania však bola socha už na začiatku 14. storočia. Dnešný

1	Diocese of Bratislava	101	Diocese of Bratislava	103	Diocese of Bratislava
2	Diocese of Nitra	102	Diocese of Nitra	104	Diocese of Nitra
3	Diocese of Trnava	103	Diocese of Trnava	105	Diocese of Trnava
4	Diocese of Banská Bystrica	104	Diocese of Banská Bystrica	106	Diocese of Banská Bystrica
5	Diocese of Znojmo	105	Diocese of Znojmo	107	Diocese of Znojmo
6	Diocese of Prievidza	106	Diocese of Prievidza	108	Diocese of Prievidza
7	Diocese of Levice	107	Diocese of Levice	109	Diocese of Levice
8	Diocese of Michalovce	108	Diocese of Michalovce	110	Diocese of Michalovce
9	Diocese of Prešov	109	Diocese of Prešov	111	Diocese of Prešov
10	Diocese of Košice	110	Diocese of Košice	112	Diocese of Košice
11	Diocese of Humenné	111	Diocese of Humenné	113	Diocese of Humenné
12	Diocese of Bardejov	112	Diocese of Bardejov	114	Diocese of Bardejov
13	Diocese of Prešov	113	Diocese of Prešov	115	Diocese of Prešov
14	Diocese of Košice	114	Diocese of Košice	116	Diocese of Košice
15	Diocese of Michalovce	115	Diocese of Michalovce	117	Diocese of Michalovce
16	Diocese of Levice	116	Diocese of Levice	118	Diocese of Levice
17	Diocese of Prievidza	117	Diocese of Prievidza	119	Diocese of Prievidza
18	Diocese of Znojmo	118	Diocese of Znojmo	120	Diocese of Znojmo
19	Diocese of Banská Bystrica	119	Diocese of Banská Bystrica	121	Diocese of Banská Bystrica
20	Diocese of Trnava	120	Diocese of Trnava	122	Diocese of Trnava
21	Diocese of Nitra	121	Diocese of Nitra	123	Diocese of Nitra
22	Diocese of Bratislava	122	Diocese of Bratislava	124	Diocese of Bratislava
23	Diocese of Bratislava	123	Diocese of Bratislava	125	Diocese of Bratislava
24	Diocese of Bratislava	124	Diocese of Bratislava	126	Diocese of Bratislava
25	Diocese of Bratislava	125	Diocese of Bratislava	127	Diocese of Bratislava
26	Diocese of Bratislava	126	Diocese of Bratislava	128	Diocese of Bratislava
27	Diocese of Bratislava	127	Diocese of Bratislava	129	Diocese of Bratislava
28	Diocese of Bratislava	128	Diocese of Bratislava	130	Diocese of Bratislava
29	Diocese of Bratislava	129	Diocese of Bratislava	131	Diocese of Bratislava
30	Diocese of Bratislava	130	Diocese of Bratislava	132	Diocese of Bratislava
31	Diocese of Bratislava	131	Diocese of Bratislava	133	Diocese of Bratislava
32	Diocese of Bratislava	132	Diocese of Bratislava	134	Diocese of Bratislava
33	Diocese of Bratislava	133	Diocese of Bratislava	135	Diocese of Bratislava
34	Diocese of Bratislava	134	Diocese of Bratislava	136	Diocese of Bratislava
35	Diocese of Bratislava	135	Diocese of Bratislava	137	Diocese of Bratislava

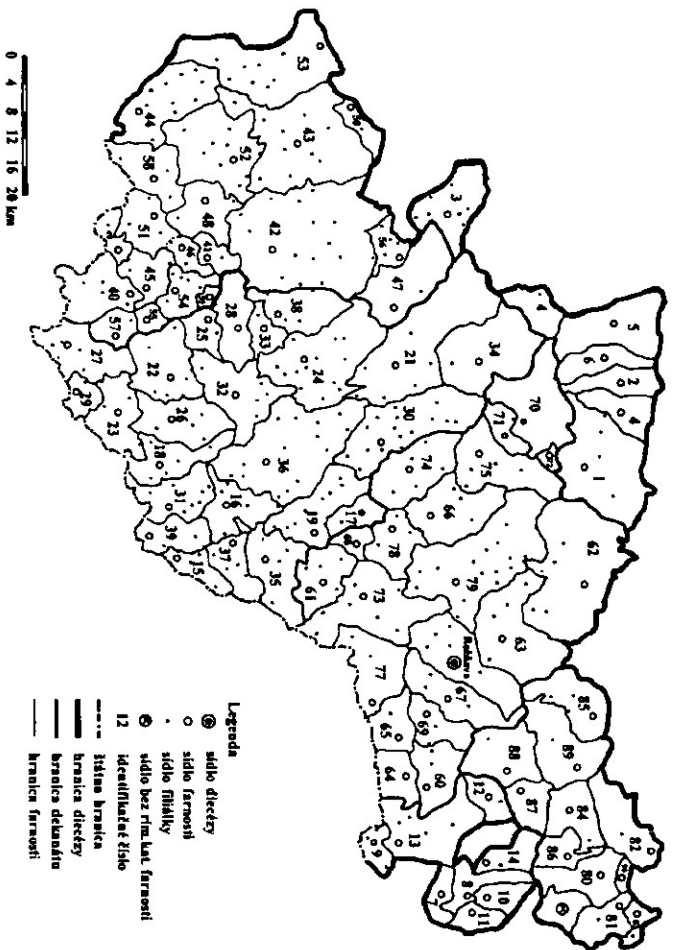
OBR. 37: Administratívne členenie Nitranskej diecely (podľa B. Sabolovej 2000).

OBR. 38: Administratívne členenie Banskobystrickej diecely (podľa B. Sabolovej 2000).

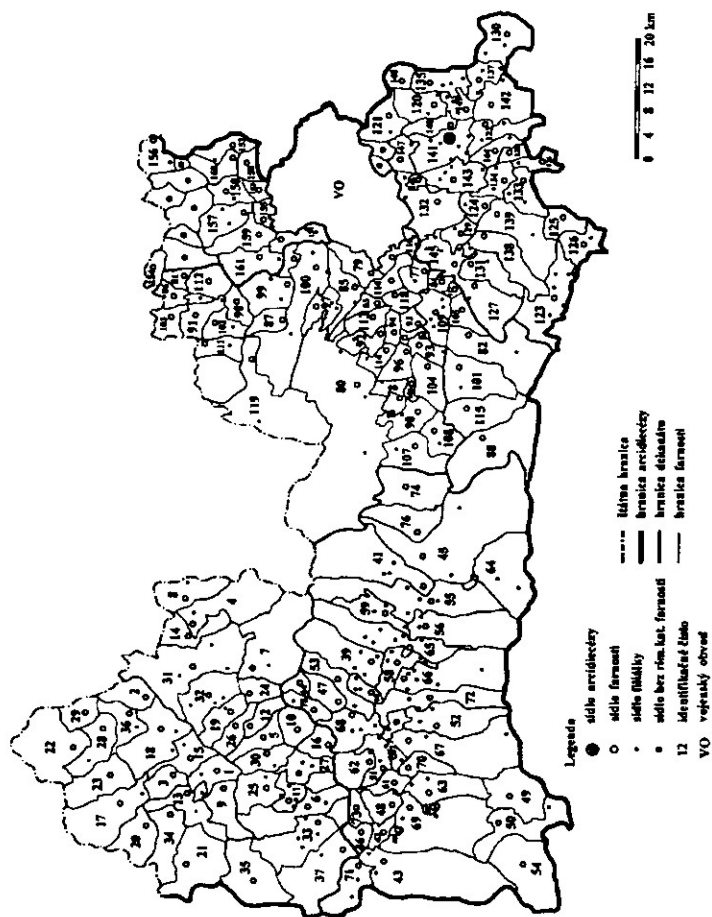
1	Diocese of Bratislava	101	Diocese of Bratislava	103	Diocese of Bratislava
2	Diocese of Nitra	102	Diocese of Nitra	104	Diocese of Nitra
3	Diocese of Trnava	103	Diocese of Trnava	105	Diocese of Trnava
4	Diocese of Banská Bystrica	104	Diocese of Banská Bystrica	106	Diocese of Banská Bystrica
5	Diocese of Znojmo	105	Diocese of Znojmo	107	Diocese of Znojmo
6	Diocese of Prievidza	106	Diocese of Prievidza	108	Diocese of Prievidza
7	Diocese of Levice	107	Diocese of Levice	109	Diocese of Levice
8	Diocese of Michalovce	108	Diocese of Michalovce	110	Diocese of Michalovce
9	Diocese of Prešov	109	Diocese of Prešov	111	Diocese of Prešov
10	Diocese of Košice	110	Diocese of Košice	112	Diocese of Košice
11	Diocese of Humenné	111	Diocese of Humenné	113	Diocese of Humenné
12	Diocese of Bardejov	112	Diocese of Bardejov	114	Diocese of Bardejov
13	Diocese of Prešov	113	Diocese of Prešov	115	Diocese of Prešov
14	Diocese of Košice	114	Diocese of Košice	116	Diocese of Košice
15	Diocese of Michalovce	115	Diocese of Michalovce	117	Diocese of Michalovce
16	Diocese of Levice	116	Diocese of Levice	118	Diocese of Levice
17	Diocese of Prievidza	117	Diocese of Prievidza	119	Diocese of Prievidza
18	Diocese of Znojmo	118	Diocese of Znojmo	120	Diocese of Znojmo
19	Diocese of Banská Bystrica	119	Diocese of Banská Bystrica	121	Diocese of Banská Bystrica
20	Diocese of Trnava	120	Diocese of Trnava	122	Diocese of Trnava
21	Diocese of Nitra	121	Diocese of Nitra	123	Diocese of Nitra
22	Diocese of Bratislava	122	Diocese of Bratislava	124	Diocese of Bratislava
23	Diocese of Bratislava	123	Diocese of Bratislava	125	Diocese of Bratislava
24	Diocese of Bratislava	124	Diocese of Bratislava	126	Diocese of Bratislava
25	Diocese of Bratislava	125	Diocese of Bratislava	127	Diocese of Bratislava
26	Diocese of Bratislava	126	Diocese of Bratislava	128	Diocese of Bratislava
27	Diocese of Bratislava	127	Diocese of Bratislava	129	Diocese of Bratislava
28	Diocese of Bratislava	128	Diocese of Bratislava	130	Diocese of Bratislava
29	Diocese of Bratislava	129	Diocese of Bratislava	131	Diocese of Bratislava
30	Diocese of Bratislava	130	Diocese of Bratislava	132	Diocese of Bratislava
31	Diocese of Bratislava	131	Diocese of Bratislava	133	Diocese of Bratislava
32	Diocese of Bratislava	132	Diocese of Bratislava	134	Diocese of Bratislava
33	Diocese of Bratislava	133	Diocese of Bratislava	135	Diocese of Bratislava
34	Diocese of Bratislava	134	Diocese of Bratislava	136	Diocese of Bratislava
35	Diocese of Bratislava	135	Diocese of Bratislava	137	Diocese of Bratislava

Práček : 15

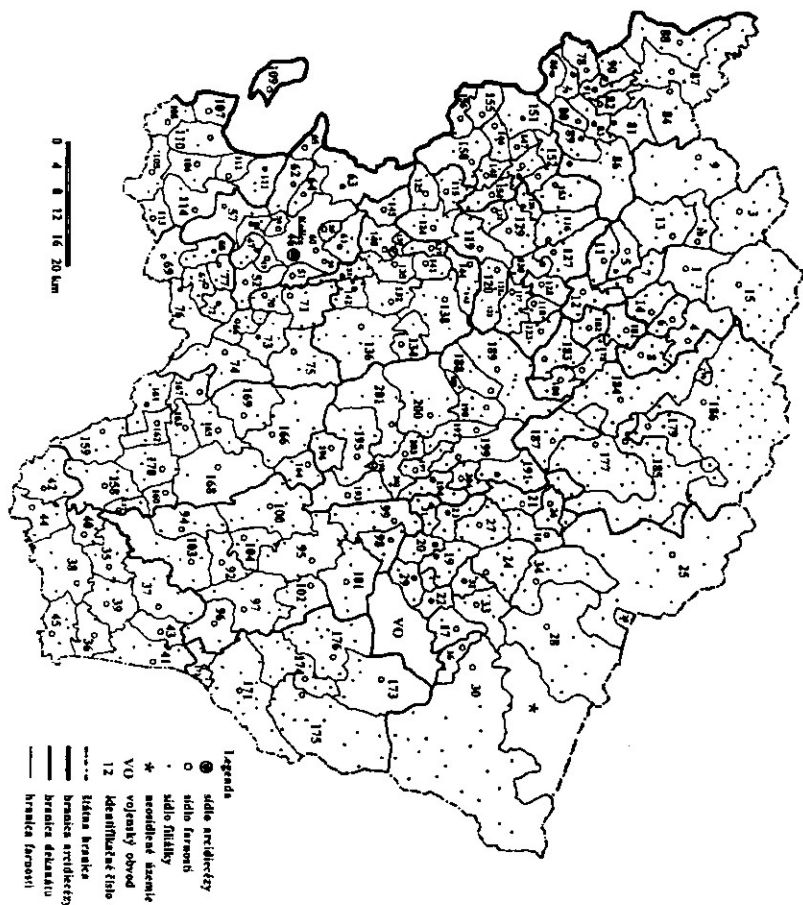
OBR. 39: Administratívne členenie Rožňavskej diecezy (podľa B. Sabolovej 2000).

1	Diecésny územný úrad	43	Prázdny
2	Diecésny územný úrad	44	Prázdny
3	Diecésny územný úrad	45	Prázdny
4	Diecésny územný úrad	46	Prázdny
5	Diecésny územný úrad	47	Prázdny
6	Diecésny územný úrad	48	Prázdny
7	Diecésny územný úrad	49	Prázdny
8	Diecésny územný úrad	50	Prázdny
9	Diecésny územný úrad	51	Prázdny
10	Diecésny územný úrad	52	Prázdny
11	Diecésny územný úrad	53	Prázdny
12	Diecésny územný úrad	54	Prázdny
13	Diecésny územný úrad	55	Prázdny
14	Diecésny územný úrad	56	Prázdny
15	Diecésny územný úrad	57	Prázdny
16	Diecésny územný úrad	58	Prázdny
17	Diecésny územný úrad	59	Prázdny
18	Diecésny územný úrad	60	Prázdny
19	Diecésny územný úrad	61	Prázdny
20	Diecésny územný úrad	62	Prázdny
21	Diecésny územný úrad	63	Prázdny
22	Diecésny územný úrad	64	Prázdny
23	Diecésny územný úrad	65	Prázdny
24	Diecésny územný úrad	66	Prázdny
25	Diecésny územný úrad	67	Prázdny
26	Diecésny územný úrad	68	Prázdny
27	Diecésny územný úrad	69	Prázdny
28	Diecésny územný úrad	70	Prázdny
29	Diecésny územný úrad	71	Prázdny
30	Diecésny územný úrad	72	Prázdny
31	Diecésny územný úrad	73	Prázdny
32	Diecésny územný úrad	74	Prázdny
33	Diecésny územný úrad	75	Prázdny
34	Diecésny územný úrad	76	Prázdny
35	Diecésny územný úrad	77	Prázdny
36	Diecésny územný úrad	78	Prázdny
37	Diecésny územný úrad	79	Prázdny
38	Diecésny územný úrad	80	Prázdny
39	Diecésny územný úrad	81	Prázdny
40	Diecésny územný úrad	82	Prázdny
41	Diecésny územný úrad	83	Prázdny
42	Diecésny územný úrad	84	Prázdny
43	Diecésny územný úrad	85	Prázdny
44	Diecésny územný úrad	86	Prázdny

OBR. 40: Administratívne členenie Spišskej diecezy (podľa B. Sabolovej 2000).

1	Diecésny územný úrad	113	Prázdny
2	Diecésny územný úrad	114	Prázdny
3	Diecésny územný úrad	115	Prázdny
4	Diecésny územný úrad	116	Prázdny
5	Diecésny územný úrad	117	Prázdny
6	Diecésny územný úrad	118	Prázdny
7	Diecésny územný úrad	119	Prázdny
8	Diecésny územný úrad	120	Prázdny
9	Diecésny územný úrad	121	Prázdny
10	Diecésny územný úrad	122	Prázdny
11	Diecésny územný úrad	123	Prázdny
12	Diecésny územný úrad	124	Prázdny
13	Diecésny územný úrad	125	Prázdny
14	Diecésny územný úrad	126	Prázdny
15	Diecésny územný úrad	127	Prázdny
16	Diecésny územný úrad	128	Prázdny
17	Diecésny územný úrad	129	Prázdny
18	Diecésny územný úrad	130	Prázdny
19	Diecésny územný úrad	131	Prázdny
20	Diecésny územný úrad	132	Prázdny
21	Diecésny územný úrad	133	Prázdny
22	Diecésny územný úrad	134	Prázdny
23	Diecésny územný úrad	135	Prázdny
24	Diecésny územný úrad	136	Prázdny
25	Diecésny územný úrad	137	Prázdny
26	Diecésny územný úrad	138	Prázdny
27	Diecésny územný úrad	139	Prázdny
28	Diecésny územný úrad	140	Prázdny
29	Diecésny územný úrad	141	Prázdny
30	Diecésny územný úrad	142	Prázdny

legenda

- sídlo arcidiecézy
- sídlo diecézy
- ★ vicariát
- VO voľný obvod
- 12 identifikačné číslo
- územná hranica
- hranica arcidiecézy
- hranica diecézy
- hranica farnosti

OBR. 41: Administratívne členenie Košickej arcidiecézy (podľa B. Sabolovej 2000).

<i>Pútnické miesto</i>	<i>Význam</i>	<i>Diecéza</i>	<i>Dátum konania púte</i>
Andač	L	BT	Nanebovzatie P.M.
Banská Štiavnica	L	BT	Povýšenie sv. Križa
Bardejov	L	KE	Povýšenie sv. Križa
Bôrka	L	RV	Škapuliarska P.M.
Bratislava	L	BT	maríánske sviatky
Bobrov	L	SP	Nanebovzatie P.M.
<i>Buková hôrka</i>	L	PO	Zoslania Ducha Svätého, Povýšenia sv. Križa
Čierna Hora	L	RV	*
Čiré	L	PO	nedeľa po 28. auguste
Divín	L	RV	*
Doľany	L	BT	sv. Leonard
Dubnica	L	NR	Narodenie P.M.
Dunajská Lužná	L	BT	Nanebovzatie P.M.
Gabolto	D	KE	Škapuliarska P.M.
Holíč	L	BT	*
Hronský Beňadik	L	BT	Turíce, sv. Bož. Srdca, sv. Krista Kráľa
Humenné	L	KE	Škapuliarska P.M.
Jasov	L	RV	*
Kláštor pod Znievom	L	BB	Nanebovzatie P.M.
<i>Klokočov</i>	L	PO	Nanebovzatie P.M.
Kluknava	L	SP	sv. Anny
Košice	L	KE	Povýšenie sv. Križa
Kraľová pri Senci	L	BT	*
Krásna Hôrka	L	RV	Narodenie P.M.
<i>Krásny Brod</i>	L	PO	Zoslania Sv. Ducha a Ochrany Presv. Bohorodičky
Lednické Rovne	L	NR	*
Levoča	M	SP	Navštívenie P.M.
<i>Lučina</i>	D	PO	Nanebovzatie P.M.
Malá Vieska	L	KE	Nanebovzatie P.M.
Mariánka	D	BT	Narodenie P.M.
Modranka	L	BT	2. májová nedeľa
<i>Pútnické miesto</i>	<i>Význam</i>	<i>Diecéza</i>	<i>Dátum konania púte</i>
Nitra	C	NR	Nanebovzatie P.M., Narodenie P.M.
Nitrianske Pravno	L	BB	Škapuliarska P.M.
N. Baňa- Kohútovo	L	BB	Narodenie P.M.
Obišovce	L	KE	1. októbrová nedeľa
Oščadnica	L	NR	*
Pohorelá	L	RV	*
Prešov	L	KE	Povýšenie sv. Križa
Prievidza	L	BB	Narodenie P.M.
Prihradzany	L	RV	*
<i>Rafajovce</i>	L	PO	Narodenia P.M., Zoslania Ducha Sv.
Rajecká Lesná	D	NR	Narodenie P.M., Najsvätejšia Trojica
Rudník	L	RV	*
Selce	L	BB	sv. Cyril a Metod
Skalka pri Trenčíne	L	NR	Škapuliarska P.M.
Sokolovce	L	BT	Sedembolestná P.M.
Staré Hory	C	BB	Turíce
Stropkov	L	KE	Škapuliarska P.M.
<i>Šašová</i>	L	PO	9. augusta
Šaštín	C	BT	Sedembolestná P.M.

Šulerloch pri Sp.N.Vsi	L	SP	Škapuliarska P.M.
Topoľčianky	L	BT	Škapuliarska P.M.
Topoľčany	L	BT	Sedembolestná P.M.
Trenčianska Závada	L	NR	13. mája a 13. okt.
Trnava	D	BT	Obetovanie P.M.
Trstená	L	SP	Škapuliarska P.M.
Uhorná	L	RV	*
Veľké Uherce	L	BB	Nanebovzatie P.M.
Veľký Šariš	L	KE	Škapuliarska P.M.
Vidiná	L	RV	*
Višňové	L	NR	mariánske sviatky
Vlkolíneec	L	SP	Navštívenie P.M.
Vráble	L	BT	*
Vranov nad Topľou	L	KE	*
Zakámenné	L	SP	Nanebovzatie P.M.
Zvolen	D	BB	Ružencová P.M.

Kurzívou sú označené gréckokatolícke pútnické miesta

Význam: L - lokálny, D - diecézny, C - celoštátny, M - medzinárodný

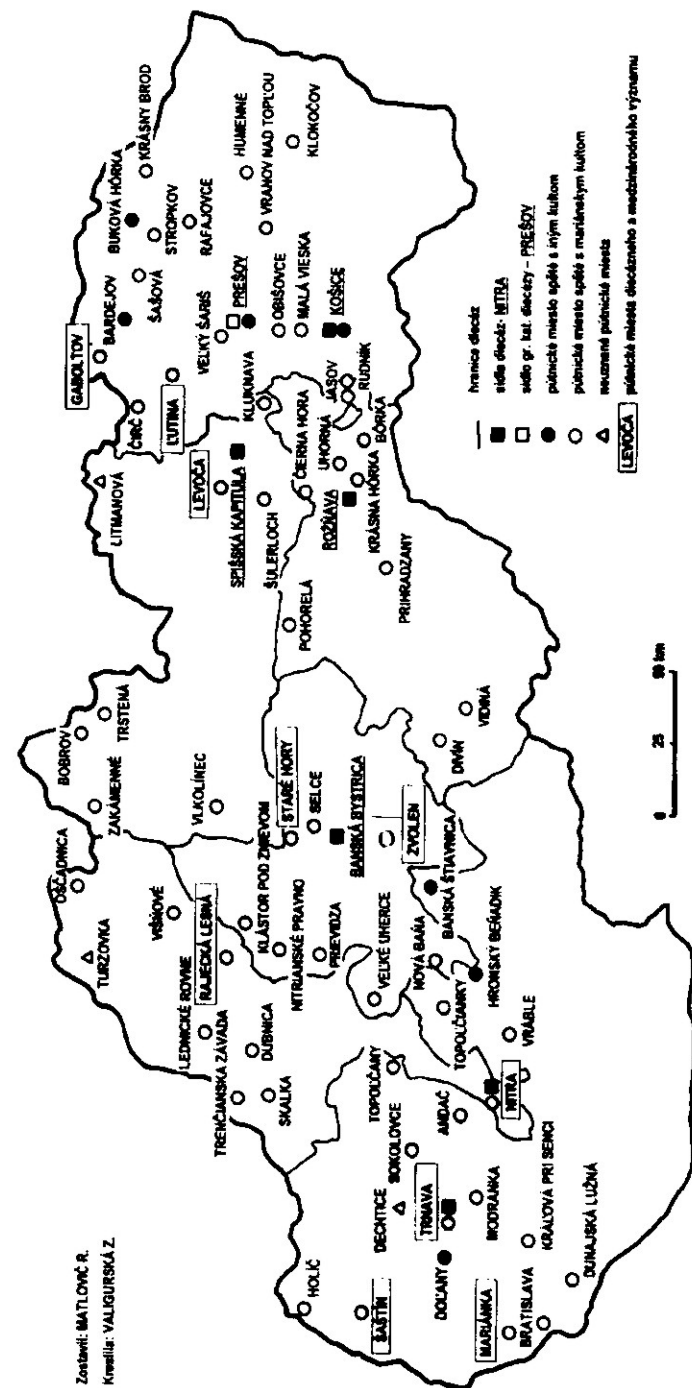
Diecézy: BB - Banskobystrická, BT - Bratislavsko-trnavská, NR - Nitrianska, RV - Rožňavská, KE - Košická, SP - Spišská, PO - Prešovská gréckokatolícka diecéza a Košický gréckokatolícky exarchát

* - chýba údaj.

Tabuľka č. 28: Prehľad pútnických miest rímskokatolíckej a gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku

chrám bol postavený zač. 20. storočia. Ide o Baziliku minor Navštívenia Panny Márie. Hlavná púť tu býva na sviatok Navštívenia Panny Márie (začiatkom júla) a tiež na Turice. Priemerný ročný počet pútnikov je 1,3 mil., počas hlavnej púte dosahuje 500 tisíc. Pútnici pochádzajú nielen zo Slovenska, ale aj zo susedných krajín, najmä Poľska. *Šaštín* leží na rozhraní Borskej nížiny a Chvojnickej pahorkatiny, 18 km na západ od Senice. Impulz pre vznik pútnickej tradície súvisí so sochou Sedembolestnej Panny Márie z r. 1564, ktorú dala zhotoviť Angelika Bakičová za záchranu a urovanie manželstva. Púte sa začali vo väčšom meradle od 18. stor., pričom sa soche pripisovali zázračné uzdravujúce účinky. V 18. stor. tu bola postavená Bazilika Sedembolestnej Panny Márie a kláštor paulínov. V súčasnosti komplex spravujú saleziáni. Hlavná púť sa koná na sviatok Sedembolestnej Panny Márie. Inak sa púte konajú od mája do septembra. Vzhľadom na to, že Sedembolestná Panna Mária je patrónkou Slovenska, púte do Šaštína nadobudli celoštátny význam. *Staré Hory* ležia 15 km na sever od Banskej Bystrice v Starohorských vrchoch. Korene pútnickej tradície tu siahajú do 15. storočia, pričom základom bolo zjavenie Panny Márie pri novom prameni Studnička východne od farského kostola. Hlavným pútnickým kostolom je Kostol Navštívenia Panny Márie, kde je na hlavnom oltári umiestnená zázračná socha Panny Márie Starohorskej. Púte sa konajú na Turice a v nedeľu po sviatku Navštívenia Panny Márie.

OBR. 42: Pútnické miesta na Slovensku.

Najväčší počet pútnikov počas dňa tu bol zaregistrovaný dňa 7. mája 1994, keď tu prišlo 25 tis. veriacich (Čuka, 1998, s. 101). Najviac prichádzajú z okresov Ružomberok a Banská Bystrica. Výnimkou však nie sú pútnici z Nitrianskeho a Prešovského kraja. *Nitra* leží na styku Podunajskej nížiny a Tribeča. Hlavným pútnickým miestom je nitrianska kalvária, pričom pútnický kostol je zasvätený tajomstvu Nanebovzatia Panny Márie. Od 18. stor. sa začala konať pravidelná celomestská púť na toto miest. Púte sa v súčasnosti konajú na sviatok Nanebovzatia Panny Márie a na sviatok Narodenia Panny Márie. Osobitný význam má celoslovenská púť mládeže.

Osobitný charakter majú pútnické miesta s krátkou tradíciou, ktoré nie sú oficiálne uznané cirkvou. Napriek tomu tu možno pozorovať čulú aktivitu pútnikov. Ich vznik sa dáva do súvisu so zjaveniami Panny Márie. K najvýznamnejším pútnickým miestam tohto typu patria Dechtice, Turzovka a Litmanová. *Dechtice* ležia 16 km severne od Trnavy. Počiatky pútnických aktivít siahajú do r. 1994 keď sa miestnemu chlapcovi na vrchu Boričky zjavila Panna Mária. Postupne sa okruh vizionárov rozšíril na ďalších šesť detí. Posledný kontakt s Pannou Máriou bol zaznamenaný v r. 1996. Je tu studnička s požehnanou vodou. Lokalite sa pripisujú zázračné uzdravenia. Najväčšie procesie sa na Boričky konajú v nedeľu po prvom piatku v mesiaci. Rozvíja sa tu primitívna religiózna infraštruktúra, najmä stánkový predaj náboženských predmetov. *Litmanová* leží v Ľubovnianskej vrchovine, 10 km severozápadne od Starej Ľubovne. Počiatky pútnickej tradície sa datujú do r. 1990, keď sa na hore Zvir zjavila Panna Mária dvom mladým dievčatám. Zjavenia pretrvávali počas deväťdesiatich rokov. Gréckokatolícky prešovský diecézny biskup povolil konanie svätých omší. *Turzovka* leží v Turzovskej vrchovine, 14 km západne od Čadce. Počiatky pútnickej tradície tu siahajú do r. 1958, keď sa tunajšiemu hájnikovi na hore Živčák zjavila Panna Mária. Lokalite sa pripisujú zázračné uzdravenia.

Rímskokatolícku cirkev reprezentujú na našom území **mnohé rehole a kongregácie**, ktoré svoju právnú subjektivitu zväčša odvádzajú od rímskokatolíckej alebo gréckokatolíckej (baziliáni, baziliánki, redemptoristi východného obradu) cirkvi.

Rehoľa / kongregácia/sekulárny inštitút	Sídlo generálneho predstaveného	Sídlo provinciálneho predstaveného v SR	Počet obcí výskytu
<i>Albertinky</i> - Spoločnosť sestier Albertínok	Kraków	Brezno	1
<i>Aľbetinky</i> - Rád sv. Aľbety	Rím	Bratislava	1
<i>Anglické panny</i> - Inštitút preblichoslavenej Panny Márie	Rím	Bratislava	12
<i>Augustiniáni</i> - Rehoľa sv. Augustína	Rím	Košice	1
<i>Baziliáni</i> - Rád svätého Bazila Veľkého	Rím	Prešov	7
<i>Baziliánky</i> - Rád sestier sv. Bazila Veľkého	Rím	Prešov	5
<i>Bazilánky (slovenské)</i> - Delegatúra sv. Cyrila a Metoda Rádu sv. Bazila Veľkého	Rím	Sečovce	3
<i>Benediktíni</i> - Rád svätého Benedikta	Rím	Komárno	1

Cyriky - Kongregácia sestier sv. Cyrila a Metoda	Prostějov	Bratislava	4
Rehoľa / kongregácia/sekulárny inštitút	Sídlo generálneho predstaveného	Sídlo provinciálneho predstaveného v SR	Počet obcí výskytu
<i>Dehoniáni</i> - Kongregácia kňazov Najsvätejšieho Srdca Ježišovho	Rím	Turčianske Teplice	1
<i>Dominikáni</i> - Dominikánska rehoľa	Rím	Bratislava	4
<i>Dominikánky</i> - Kongregácia sestier Dominikánok	Dunajská Lužná	Dunajská Lužná	7
<i>Františkáni</i> - Rehoľa menších bratov františkánov	Rím	Bratislava	7
<i>Františkánky</i> - Kongregácia dcér sv. Františka Assiského	Bratislava	Bratislava	15
<i>Jezuiti</i> - Spoločnosť Ježišova	Rím	Bratislava	8
<i>Kamiliáni</i> - Rehoľa kamiliánov	Rím	Kremnica	1
<i>Kapucíni</i> - Rád menších bratov kapucínov	Rím	Bratislava	8
<i>Kapucínky</i> - Inštitút sestier kapucínok Najsvätejšieho Srdca Ježišovho	Rím	Bratislava	1
<i>Karmelitáni</i> - Rád bosých bratov pre -blichoslavenej Panny Márie z hory Karmel	Rím	Selce	1
<i>Karmelitánky</i> - Rád bosých karmelitánok preblichoslav. Panny Márie z hory Karmel		Košice	1
<i>Klarisky kapucínky</i> - Rád klarisiek kapucínok		Kopernica	1
Kongregácia sestier Nepoškvrneného počatia Panny Márie III. rádu sv. Františka z Assisi	Kráľiky, Česká republika	Ľubica	2
Kongregácia sestier Panny Márie Útechy	Rím	Nitra	1
Kongregácia sestier služobníčok najsvätejšej Panny Márie nepoškvrnene počatej	Wrocław	Svit	1
Kongregácia sestier služobnic Nepoškvrneného počatia Panny Márie		Prešov	1
<i>Malé sestry Ježišove</i> - Fraternita malých sestier Ježišových	Rím	Bratislava	1
<i>Mariáni</i> - Rehoľná spoločnosť kňazov mariánov Nepoškvrneného počatia Panny Márie	Rím	Kláštôr pod Znievom	2
<i>Mariánky</i> - Kongregácia dcér Božskej lásky	Rím-Grottaferrata	Trnava	11
<i>Máruňe sestry</i> - Spoločnosť Máriiných sestier zázračnej medaily	Ljubljana	Teplička nad Váhom	1
<i>Milosrdné sestry</i> - Rád milosrdných sestier Panny Márie Jeruzalemskej	Wien	Topoľčany	2
<i>Milosrdní bratia</i> - Hospitiálska rehoľa sv. Jána z Boha	Rím	Bratislava	3
<i>Minoriti</i> - Rehoľa menších bratov konventuálov minoritov	Rím	Levoča	3
<i>Misijné sestry</i> - Kongregácia misijných sestier Kráľovnej apoštolov	Wien	Nitra	1
Misionári Matky Božej Lasaletskej	Rím	Považské Podhradie	3
<i>Misionárky</i> - Misijná kongregácia služobnic Ducha Svätého	Rím	Ivanka pri Nitre	6
<i>Misionárky lásky</i> - Sestry matky Terezy z Kalkaty	Kalkata	Čadca	2
Mnišky kazateľského rádu	Rím	Košice	1
<i>Notrdamky</i> - Kanonistky sv. Augustína rehole Notre Dame	Rím	Bratislava	4
<i>Obláti sv. Jozefa</i> - Kongregácia oblátov sv. Jozefa	Rím	Martin-Priekopa	1
<i>Pallotíni</i> - Spoločnosť katolíckeho apoštolátu	Rím	Hronský Beňadik	4
<i>Pavlíni</i> - Rád sv. Pavla prvopustovníka	Częstochowa	Vranov nad Topľou	2
<i>Piaristi</i> - Rehoľa piaristov	Rím	Svätý Jur	5
<i>Premonštráti</i> - Kanonický rád premonštrátov	Rím	Jasov	11
<i>Premonštrátky</i> - Kongregácia sestier premonštrátok	Bílá Voda u Javorníka	Vrbové	9
Rehoľa / kongregácia/sekulárny inštitút	Sídlo generálneho predstaveného	Sídlo provinciálneho predstaveného v SR	Počet obcí výskytu
<i>Redemptoristi (východného obradu)</i> - Kongregácia Najsvätejšieho Vykupiteľa	Rím	Michalovce	3

Redemptoristi (západného obradu) - Kongregácia Najsvätejšieho Vykupiteľa	Rím	Bratislava	5
Resurrectionisti - Zhrmaždenie zmrtnýchvstania nášho Pána Ježiša Krista	Rím	Veľké Leváre	4
Salezjáni - Saleziáni dona Bosca	Rím	Bratislava	15
Salezjianky - Inštitút dcér Márie Pomocnice	Rím	Bratislava	8
Satmárky - Kongregácia milosrdných sestier sv. Vincenta	Ružomberok	Vríčko	16
Sestry sv. Kríža - Kongregácia milosrdných sestier sv. Kríža	Brunnen	Trnava	16
Služobnice - Kongregácia sestier služobnic Nepoškvrnenej Panny Márie	Rím	Prešov	10
Sociálne sestry - Spoločnosť sociálnych sestier	Buffalo, USA	Košice	6
Spasiteľky - Kongregácia dcér Najsvätejšieho Spasiteľa	Bratislava	Kláštor pod Znievom	9
Školské sestry (notrdamky) - Školské sestry de Notre Dame	Hradec Králové	Nové Mesto nad Váhom	13
Školské sestry (františkanky) - Kongregácia školských sestier III. regulovaného rádu sv. Františka	Rím	Žilina	12
Školskí bratia - Inštitút školských bratov	Rím	Bratislava	5
Tešiteľia - Kongregácia bratov tešiteľov z Getsemani	Mariánka	Mariánka	4
Tešiteľky - Kongregácia sestier tešiteľiek Božského Srdca Ježišovho	Rajhrad u Brna	Bratislava	3
Uršulinky - Rímska únia rádu sv. Uršule	Rím	Bratislava	6
Verbisti - Spoločnosť Božieho Slova	Rím	Nitra	4
Vincetini (lazaristi) - Misijná spoločnosť sv. Vincenta de Paul	Rím	Bratislava	4
Vincetky - Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul	Paris-Cedex	Nitra	18
Vykupiteľky - Kongregácia sestier Božského Vykupiteľa	Rím	Spišská Nová Ves	16
Vykupiteľky - Rehoľa Najsvätejšieho Vykupiteľa - gréckokatolícka vetva	Rím	Stropkov	1
Laické združenie Pro Deo et Fratribus - Rodina Márie Spoluvykupiteľky	Rím	Stará Halič	2
Laické združenie sestier Nepoškvrneného Srdca Panny Márie Fatimskej	Michalovce	Michalovce	1
Úrbanky - Sestry Apoštolátu III. rádu sv. Františka	Praha	Bratislava	3
Sekulárny inštitút Betánia	Stupava	Stupava	1
Sekulárny inštitút don Boscových dobrovoľníčok	Rím	Banská Bystrica	2
Sekulárny inštitút Fatíma	Bratislava	Bratislava	3
Sekulárny inštitút Karmelitánsko-tereziánska únia	Capannori-Lucca, Taliansko		

Prameň: Babjak, 1998, www.culture.gov.sk/SL/SKD/rehole.html.

Tabuľka č. 29: Rehole, kongregácie a sekulárne inštitúty pôsobiace na Slovensku

Celkove pôsobi na území SR 81 reholí, kongregácií a sekulárnych inštitútov. Z hľadiska počtu ich pôsobenia sa k najvýznamnejším centráм radia väčšie slovenské mestá: Bratislava (38), Košice (23), Trnava (13), Nitra (12), Prešov (10), Banská Bystrica a Žilina (8) a Humenné (6).

Rímskokatolícke chrámy sú obyčajne bohato zdobené. Majú presne vymedzené súčasti interiéru. Dominantný je oltár. V lodi sú lavice pre duchovenstvo a pre laikov. Súčasťou interiéru je organ, krstiteľnica, kazateľnica a spovednice. Vo väčších chrámoch je viacero oltárov, v katedrálach je biskupský trón. Oficiálnym symbolom rímskokatolíckej cirkvi je štvoramenný kríž (Černý, 1989).

Okrem spomínanej religióznej infraštruktúry majú rímskokatolíci k dispozícii mnohé vzdelávacie inštitúcie. Najvýznamnejšou z nich je Katolícka univerzita v Ružomberku s filozofickou a pedagogickou fakultou. Vysokoškolské vzdelanie poskytuje aj Rímskokatolícka bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, teologické inštitúty v Košiciach, Badíne, Nitre, Bratislave a kňazský seminár v Spišskom Podhradí-Spišskej Kapitule. Rímskokatolícke gymnáziá sú v Bratislave (4), Malackách, Trnave, Nitre (2), Piešťanoch, Novom Meste nad Váhom, Trenčíne, Novej Dubnici, Topoľčanoch, Prievidzi, Rajci, Žiline, Kolárove, Šahách, Banskej Bystrici, Ružomberku, Levoči, Prešove (2), Košiciach (2) a Humennom. Rímskokatolícke odborné stredné školy sú v Bratislave (3), Trnave, Topoľčanoch, Žiline (2), Čadci (2), Ružomberku, Podolínci, Košiciach (2) a Svidniku. K významným cirkevným inštitúciám patrí Slovenská katolícka charita v Bratislave, ako aj jednotlivé diecézne charity. Z vydavateľstiev je to napr. Svätý Vojtech v Trnave, Lúč a Don Bosco v Bratislave.

9.3.2. Gréckokatolícka cirkev

Gréckokatolícka cirkev je z hľadiska významu tretou najvýznamnejšou cirkvou na Slovensku. Ide o katolícku cirkev byzantského obradu. Pri populačnom cenzu v r. 1991 sa k nej prihlásilo 178 733 obyvateľov. Podieľa sa 3,4 % na celkovom počte obyvateľov a 4,6 % na počte veriacich obyvateľov SR. Podľa vnútrocirkevnej evidencie má cirkev 247 679 členov (Macháčková-Dojčár, 2000, s. 17). Cirkev patrí podľa Poláčka (2000) do typu cirkvi s významným postavením v niektorých regiónoch Slovenska. Výskyt jej členov bol zaznamenaný v 1683 obciach (58,8 % celkového počtu obcí). Vôbec sa nevyskytli v 1177 slovenských obciach. Dominantní sú v 254 obciach, v ďalších 529 obciach sú druhým najvýznamnejším vierovyznaním a v 572 obciach sú tretím najpočetnejším vyznaním. Dve monokonfesionálne obce na Slovensku sú gréckokatolícke (Poláček, 2000, s. 71).

Pri sledovaní čistej religióznej štruktúry obyvateľstva (bez nezistených a bezkonfesionálnych) majú gréckokatolíci najvyšší podiel v Prešovskom kraji (16,5 %) a potom v Košickom kraji (12,9 %). V ostatných krajoch ich podiel nedosahuje ani 1 %. Najmenší je v Nitrianskom a Trnavskom kraji (po 0,1 %). Z okresov sa najvyšším podielom gréckokatolíkov vyznačujú okresy Medzilaborce (61,1 %), Stropkov (40,1 %), Sobrance (37,9 %) a Svidník (37,5 %). Absolútne najvyšší počet gréckokatolíkov žije